

SOC DOK

- platform for socialpolitisk dokumentation og debat

1. årgang nr. 3 - juni 2019

Socialpolitisk Forening Hovedstaden - for Sjælland, øerne og Bornholm

Indhold - Ctrl+klik på en overskrift for at komme til artiklen

Redaktionen: Godt valg!?	2
Tove Rasmussen: Socialpolitik og langtidskonsekvenser af fattigdom <i>Med det socialpolitiske paradigmeskifte er lidelse og incitament blevet to sider af samme styringsmæssige sag</i>	2
Peter Bundesen: Hvad blev der af de 277.650 flere i arbejdsudbuddet? <i>Er beskæftigelsesfrekvensen steget som følge af den lange række af beskæftigelses-reformer siden årtusindeskiftet</i>	5
Patrick Hansen: Oprør mod og opgør med jobcentrenes praksis <i>Tre store undersøgelser fra 2018-2019 viser, at jobcentrenes praksis forringer helbred og livskvalitet for sygemeldte og uarbejdsdygtige borgere</i>	9
Nina von Hieltcrone: Dagbog fra en retshjælp <i>Hvad skulle vi stille op uden en retshjælp? Fire cases fra to vagter i retshjælpen i Gjellerupparken</i>	18
Adam Johansen: Tale til Næstehjælperne – netværk for protest og praktisk hjælp til reformramte <i>Prisoverrækkelsestalen ved tildelingen af Socialpolitisk Forening Hovedstadens Yggdrasilpris 2018 til Næstehjælperne</i>	22
Børnene på Sjælsmark – Borgerforslaget "Afviste asylbørn skal tildeles bedre vilkår i hjem- og udrejsecentre og midlertidig opholdstilladelse senest 18 mdr. efter endeligt afslag" har opnået 50.000 støttere inden for fristen og skal derfor behandles i Folketinget	27
Opråb til politikerne – Nu må der handling bag ordene! I har lukket satspuljen, så hvad er planen for en ordentlig finansiering af det frivillige sociale arbejde fremover?	28
OPSLAGSTAVLEN	29
Fra redaktionen	29
Socialpolitisk Platforms debatemøde om fremtidens socialpolitik 25. april 2019	31
Socialpolitisk Forening Hovedstaden - Generalforsamling 2. maj 2019: Bestyrelsens beretning	32

Godt valg!?

I den netop overståede valgkamp har vi gang på gang hørt politikere, der vil beskytte det danske velfærds-samfund, udtale, at de mener at det nu går godt etc. De tegner et rosenrødt billede af den aktuelle samfundsudvikling. Dette uagtet, at der allerede er slået store huller i bunden af velfærdssamfundet, og at det er sket som følge af politiske beslutninger.

Her kan man med rette tale om et politisk paradigmeskifte: Mens ”forebyggelse og revalidering, tryghed og trivsel” var centrale målsætninger i 1970’ernes socialreform, så er det at påføre bestemte grupper lidelser og ubehageligheder blevet politisk anerkendte redskaber i dagens beskæftigelsespolitik.

Men ikke nok med det. De fortsatte bestræbelser på at påføre visse, i forvejen udsatte grupper lidelser og ubehageligheder har også betydet, at lovgivningen er blevet så kompliceret at de berørte borgere, men også sagsbehandlerne, mister overblikket over hvilke indsatser, der er nødvendige og tilstrækkelige, og på hvilket grundlag afgørelserne træffes. Dette tema belyser ud fra forskellige vinkler i dette nummer af SOC DOK.

Med venlig hilsen
Redaktionen

Peter Bundesen (ansv.) Nina von Hielmcrone Kirsten Windekilde

Socialpolitik og langtidskonsekvenser af fattigdom

af Tove Rasmussen, Ph.d., lektor emerita

Som forventeligt kan nyere undersøgelser bekræfte at den socialpolitiske udvikling med beskæringer i kontanthjælpsydelse, fører til øget fattigdom og hermed også en række lidelser hos de ramte. Særligt væsentligt er imidlertid, at nogle undersøgelser derudover kan påvise mangler i virkning af incitament og betydelige sociale og udviklingsmæssige problemer for ramte børn og unge. De sidste kan med stor sikkerhed knyttes direkte til erfaringer med den rå økonomiske fattigdom. Med det socialpolitiske paradigmeskifte er lidelse og incitament blevet to sider af samme styringsmæssige sag. Derfor er blindhed og/eller kynisme aktuelt den politiske reaktion. Spørgsmålet er, om viden om de faktiske – i modsætning til tænkte eller ønskede – langsigtede effekter kan ændre på politikken.

Aktuel politik fører til stærkt øget fattigdom

Fattigdom kan have mange årsager, men har med velfærdsstatens udbygning og bestræbelser på først at skabe større lighed og senere modificeret til at skabe lige muligheder, været et fænomen, der med selv-følgelighed måtte elimineres. Ud over bekæmpelse af arbejdsløshed mv., så var det centralt at sikre en – relativt set – rimelig indkomst. I 1970’ernes udbygning af velfærdsstaten var det en bærende ide, at der måtte kompenseres for sygdom og arbejdsløshed mv. med en indkomst, der var tilstrækkelig til, at der ikke opstod yderligere problemer, som kunne føre til en social deroute. Udgangspunktet for denne ide var også, at de ydre vilkår for den enkeltes handlemuligheder er central og en tillid til, at den enkelte vil søge at klare sig.

Som bekendt har vi – særligt efter årtusindeskiftet – set udfoldelsen af et paradigmeskifte i socialpolitikken. Den neoliberale økonomiske ide om, at den enkelte – fordi arbejde er af det onde – skal have et incitament til at arbejde, har vundet indpas. I stedet for at styre vilkårene for den enkeltes handlinger, skal staten søge at styre borgerens motivation.

Den socialpolitiske ændring er kommet til udtryk i en række ydelsesreformer og – reduktioner, der også er blevet betegnet fattigdomsydelser. Det store fald i ydelser er den umiddelbare årsag til den stigende fattigdom for forskellige grupper, herunder ikke mindst flygtninge- og indvandrergruppen, men også for børn og unge i bredere forstand.

AE-rådet løbende gennemført undersøgelser af børnefattigdom (f.eks. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2018; Juul & Steinitz, 2018). AE-rådet knytter særligt deres analyser til indførelsen af kontanthjælpsloftet, der trådte i kraft i efteråret 2016, mens integrationsydelsen, der trådte i kraft pr. 1. september 2015, er mindre i fokus.

Den stigende fattigdom hos børn ses særligt fra 2016 til 2017, hvor børnefattigdommen steg med 12.000 til 64.500 (Caspersen, 2018). Der er her tale om en beregning efter det nye fattigdomsmål, som Danmarks Statistik har udarbejdet på baggrund af FN's verdensmål for bekæmpelse af fattigdom, det såkaldte SDG-mål. Det centrale i dette fattigdomsmål er at indkomsten skal være under 50 % af medianen af den ækvivalerede disponible indkomst i 1 år. Dertil kommer nogle få andre krav og begrænsninger, men hovedsageligt er der tale om det samme fattigdomsmål, som f.eks. OECD har brugt i mange år. Formuegrænse mv. indgår nogle steder (SDG-mål) og ikke andre (OECD), og der kan være anvendt forskellige familiebegreber og ækvivalensskalaer. Derfor bør man alene hæfte sig ved udviklingstræk og omtrentlige størrelsesordner.

Som tidligere behandlet i dette tidsskrift (Johansen, 2018) har Institut for Menneskerettigheder foretaget en undersøgelse af de, der i perioden 2015-17 kom på den integrationsydelse, der blev indført i 2015. Til forskel fra de andre undersøgelser, der behandles her, anvendes minimumsbudgettet som fattigdomsmål (Bonke & Wiese Christensen, 2016). Både for enlige og samlevende med og uden børn med 6 måneders ophold i Danmark vises det, at deres indkomst ligger under minimumsbudgettet. De mest udfordrede er enlige og enlige og samlevende med 3 børn og derover (Familier på integrationsydelse, p 45). I et beregnet ekstremt tilfælde – en enig med 4 børn – er indkomsten næsten 45 % under minimumsbudgettet og 49 % under det mest anvendte fattigdomsmål (op.cit. p 53). Det fremgår dog også at de økonomiske problemer mindskes, men forsvinder ikke ved længere ophold (2 år) i landet (op.cit. p 47). Når familier med 3 eller flere børn er blandt de hårdest ramte, indebærer det naturligvis også, at integrationsydelsen klart bidrager til børnefattigdom. En supplerende interviewundersøgelse påviser store oplevede mangler i behovs-tilfredsstillelse.

Undersøgelserne efterlader ingen tvivl om, at fattigdommen er steget massivt hos de behandlede grupper. Idet ydelsessænkningerne er sket med åbne øjne, er der ikke meget, der tyder på at påvisning af øget fattigdom – efter de traditionelt anvendte definitioner – og kvalitative undersøgelser af subjektive lidelser i forbindelse med mangler i basal behovstilfredsstillelse, påvirker det politiske flertal. Dette understreges af den seneste ydelsesmæssige nedsættelse i den såkaldte hjemsendelsesydelse, hvor paradigmeskiftet fra integration til hjemsendelse indebærer, at de lave ydelser får længere varighed. Særligt for flygtninge er der formentlig ikke tvivl om, at man af afskrækkelseshensyn bevidst og kynisk ønsker at en vis mængde lidelse skal være til stede. Derfor er det vigtigt at se på om tilsigtede effekter opnås og om der kan findes ikke tilsigtede langsigtede konsekvenser.

Langsigtede og samfundsmæssige konsekvenser

Et centralt argument for sænkningen af de forskellige ydelser har været, at der skal være et føleligt incitament til at søge selvforsørgelse. Her skal behandles to nyere, metodisk stærke undersøgelser, hvor lang-sigtede konsekvenser hos hhv. flygtninge og indvandrergruppen og børn behandles.

Rockwoolfonden behandler i undersøgelsen ”Lowering welfare benefits: intended and unintended consequences for migrants and their families” (Andersen, Dustmann, & Landersø, 2019) effekter og lang-sigtede konsekvenser hos flygtninge- og indvandrergruppen. Dette kan gøres, fordi vi tidligere med start-hjælpen (periode 2002-2011) har haft en periode, hvor ydelsen – i lighed med integrationsydelsen – var stærkt nedsat. Man kan forskningsmæssigt anskue det som en slags full scale eksperiment. Starthjælpen blev indført i 2002, og derfor findes der data, der i dette tilfælde består i registerdata, om langtidskonsekvenser.

Undersøgelsesgruppen er flygtninge og familiesammenførte, der fik opholdstilladelse i perioden januar 2001 til december 2003. Den ene hovedgruppe er de, der begge får asyl før starthjælps ikrafttrædelse i juli 2002 og derfor får almindelig social bistand. Denne gruppe udgør basis for at undersøge forandringer hos de, der er ramt af starthjælpen. De starthjælpsramte underopdeles i nogle af analyserne i to grupper, hvor den ene udgøres af de, hvor begge får starthjælp (type A-par) og den anden, hvor den først ankomne får almindelig bistandshjælp og den anden starthjælp (type B par). Idet der kontrolleres for anden forskel mellem de 3 grupper end netop tidspunkt for opholdstilladelse, er det stærkt sandsynligt, at de forskelle, der optræder, kan tolkes som effekter af de forskellige krav og sociale ydelser, grupperne stilles overfor.

Et centralt emne er intentionen om, at lavere ydelser for især flygtninge og indvandrere vil øge beskæftigelsesandelen. På beskæftigelsesområdet viser undersøgelsen, at ydelsesnedsættelsen på kort sigt medfører en beskæftigelseseffekt hos den mandlige del af gruppen. Andel af flygtninge med starthjælp som sikkerhedsnet var beskæftigelsen efter 1-2 år på 22 %, mens den for flygtninge med kontanthjælp som sikkerhedsnet var på 14 %. Efter 9-10 år var beskæftigelsen imidlertid på ca. 34 % for begge grupper.

Resultater for den tidlige mandlige beskæftigelsesforøgelse spiller samtidig sammen med kønsdimensionen. For kvinder er andelen, der er udenfor arbejdsmarkedet og herunder særligt i den del heraf, der kan betegnes "dropout gruppen", under stigning. Ud over at "dropout gruppen" ikke er på arbejdsmarkedet, deltager den heller ikke i integrationsprogrammer – formentlig fordi de ikke som alene starthjælpsberettigede kan få egen offentlig hjælp. Det er især kvinder, der oftest er de sidst ankomne i Type B-par, der dropper ud. Det ser ud til at være en langtidseffekt, idet denne andel efter 3-5 år fortsat er 10 % højere end for flygtninge, der fik asyl før reformen.

Undersøgelsen sandsynliggør, at dette er en følge af ydelseskonstruktionen. Dvs. at ændringen – mod hensigten - kan føre til styrkelse af traditionelle kønsrollemønstre. Samlet konkluderes det, at starthjælpsreformen ikke har fremmet den langsigtede integration af flygtningene på det danske arbejdsmarked, idet der næste ikke kan ses nogen effekt efter 9-10 års ophold ((Andersen et al., 2019) p 26).

Et andet centralt emne er konsekvenser af den fattigdom, der følger af den lave ydelse, starthjælpen som sikkerhedsnet medførte. I omkring 70 % af husholdningerne var ingen på arbejdsmarkedet, og her faldt indkomsten med ca. 50 % (op.cit p 26) og under fattigdomsgrænsen. For voksne med starthjælp som sikkerhedsnet ses en øget kriminalitet - ofte butikstyverier. Det bemærkes at der her særligt er en stor stigning hos kvinderne.

Blandt de starthjælpsberørte flygtningebørn, var der færre end hos gruppen med kontanthjælpsberettigede forældre, der gik i vuggestue eller børnehave og en del af disse børn klarerede sig dårligere i sprogtest. Særligt for de lidt større børn – heraf primært drenge - der kom til Danmark i alderen 10-13 år ses en tidligere afgang fra skole og uddannelse, som kan tolkes som en bestræbelse på at bidrage til familiens indkomst. Dette enten gennem arbejde eller bistandshjælp (op.cit p 30). Endelig ses for denne gruppe en større ungdomskriminalitet og denne er særlig høj hos drenge og unge, der var 14 eller derover på ankomsttidspunktet.

En anden undersøgelse foretaget af Rune V. Lesner (Lesner, 2018) bidrager i en meget solid undersøgelse med belæg for, at netop børnefattigdom har meget betydelige konsekvenser for position en senere på arbejdsmarkedet samt for chancer for at være gift mv. i 30 års alderen. Undersøgelsen tager afsæt i børn født fra 1980-83 og OECDs 50% et års grænse for fattigdom anvendes til udskillelse af de, der har haft oplevelse med fattigdom. Undersøgelsen bygger bl.a. på en sammenligning af søskende og kan derfor vise forskelle i langtidseffekter for forskellige børnealdre på fattigdomstidspunktet. Sammenligningen af søskende og kontrol for en stor variation af mulige ikke fattigdomstilknyttede påvirkende faktorer (eks. skilsmisse, arbejdsløshed mv) betyder, at der er høj sikkerhed for, at det netop er den rå fattigdom, der har konsekvenser for disses position på arbejds- og ægteskabsmarkedet som voksne.

AE-rådet har bidraget til belysning af langsigtede konsekvenser ved at undersøge udviklingen i den sociale mobilitet (Juul & Steinitz, 2018). En helt central konklusion af undersøgelsen er at børn, der er opvokset i den fattig femtedel af befolkningen har 3 gange så stor risiko for at havne i samme femtedel som voksne end børn født i den rigeste femtedel. Denne risiko er fordoblet siden år 2000.

De to undersøgelser, der er behandlet ovenfor, peger begge på, at større børn og herunder særligt drenge, rammes hårdere end andre børn. Rockwoolundersøgelsen peger på både lavere uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning og kriminalitet hos forskellige grupper af drenge og unge mænd, der var hhv. 10-13 og over 14 år, da de fik asyl. I Lesners undersøgelse er det aldersgruppen, der oplevede fattigdom i 13-15 års alderen, der bliver hårdest ramt med en lavere uddannelse og dårligere position på arbejds- og ægteskabsmarkedet. I begge undersøgelser peges der på, at drengene ved traumet er i en alder, hvor de skal tage stilling til deres fremtidige karriere, og her søger umiddelbare løsninger på den økonomiske situation. Sådanne handlemåder kan udgøre dele af mekanismerne bag at den sociale mobilitet har fået trangere vilkår.

Konklusion

Samlet viser undersøgelserne, at de relative ydre vilkår i form af indkomst – som man med afsæt i de velfærdsstatslige idealer ville forvente det – er af markant betydning, mens de økonomiske incitament ikke

viser en langsigtet effekt. De fattigdomsudsatte større børn påvirkes og reagerer mere end de øvrige. På den ene side kan undersøgelserne pege på, at de unge handler for at forbedre den aktuelle basale behovs-tilfredsstillelse, der ikke kan indløses. På den anden side kan de unge drenge/mænds handlinger, f.eks. i form af stigende kriminalitet, måske også ses som en reaktion på en oplevelse af samfundets manglende anerkendelse.

Der er ikke i undersøgelserne inkluderet et estimat af omkostningerne ved disse og andre langsigtede fattigdomseffekter, men der synes ingen tvivl om, at der socialpolitisk – i lighed med situationen for de unge, der prioriterer økonomien her og nu – kommer en regning for de midler, der aktuelt spares ved de sænkede ydelser.

Litteratur:

- Andersen, L. H., Dustmann, C., & Landersø, R. (2019). Lowering Welfare Benefits: Intended and Unintended Consequences for Migrants and Their Families. *Rockwool Fondens Forskningsenhed. Arbejdspapir*, (March). Retrieved from <https://www.rockwoolfonden.dk/en>
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. (2018). *Fordeling og levevilkår 2018. Den stigende polarisering rammer børnene*.
- Bonke, J., & Wiese Christensen, A. E. (2016). *Minimumsbudget for forbrugsudgifter : hvad er det mindste, man kan leve for?* Kbh.: Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Caspersen, S. (2018). *Sørgelig rekord: Der har aldrig været flere fattige børn*. 1–9.
- Juul, J. S., & Steinitz, S. (2018). *De fattigste har sværere ved at bryde den sociale arv*. 1–6.
- Lesner, R. V. (2018). The long-term effect of childhood poverty. *Journal of Population Economics*, 31(3), 969–1004. <https://doi.org/10.1007/s00148-017-0674-8>
- Familier på integrationsydelse. En analyse af økonomi, afsavn og social eksklusion i et menneskeretligt perspektiv* (2018) Institut for Menneskerettigheder Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution, København
– se også Adam Johansens præsentation i SOC DOK nr. 2, s. 26-27, red.

Hvad blev der af de 277.650 flere i arbejdsudbuddet?

Af Peter Bundesen, Cand.mag., timelærer

Et stående tema i den offentlige debat er spørgsmålet om hvor mange, der kommer i beskæftigelse som følge af den lange række af beskæftigelsesreformer, der angiveligt har øget arbejdsudbuddet og dermed beskæftigelsen. I artiklen undersøges den faktiske beskæftigelsesudvikling siden årtusindestiftet. Det konstateres, at til trods for reformerne er beskæftigelsesfrekvensen i perioden faktisk ikke steget, men faldet lidt. I den sidste del af perioden er den samlede beskæftigelse, efter faldet under finanskrisen, steget betydeligt. Imidlertid er det ikke primært sket ved at ledige er kommet i beskæftigelse, men mere ved en øgning i den udenlandske arbejdskraft og en øget tendens til, at man forbliver længere på arbejdsmarkedet.

I en artikel i Berlingske Tidende d. 11.1.2019 kunne man læse det glade budskab om, at beskæftigelsesreformerne siden Fogh Rasmussen-regeringens tiltrædelse i 2001 har øget arbejdsudbuddet med 277.650 personer¹, hvad der også skulle have gjort Danmark 250 milliarder rigere. I artiklen ses dog den hage ved

¹ Af artiklen fremgår det ikke eksplicit om personantallet er omregnet til heltidsbeskæftigede eller personer i alt (hel- og deltidsbeskæftigede). Imidlertid angiver artiklens økonomiske omregning, at det må være fuldtidsbeskæftigede. Derfor må det faktiske antal personer være betydeligt flere end de 277.650.

udviklingen, at reformpolitikken stort set er gået i stå under Lars Løkke's VLAK-regering, hvor arbejdsudbuddet kun skulle være øget med 4.700 personer.

Disse taloplysninger må undre, hvis vi samtidig ser på udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen² (dvs. andelen af personer i den erhvervsaktive aldersgruppe, som er i arbejde) i samme periode. Den har for de 16-64-årige været bemærkelsesværdig konstant på omkring 75% med en svag langsigtet faldende tendens, som måske kan forklares med at flere er under uddannelse. Periodens toppunktet blev nået i 2006 med en beskæftigelsesfrekvens på 78,4% som efter et fald nåede op på 75,5% i fjerde kvartal 2018. Dog uden at nå udgangspunktet på 77,3% fra 2001. Man må umiddelbart stille sig spørgsmålet: Hvad er der blevet af de 277.650 (over en kvart million) flere i beskæftigelse, som skulle havde gjort Danmark så meget rigere?

Beskæftigelsesfrekvens i 4. kvartal 2001-2018

År	Beskæftigelsesfrekvens i %	År	Beskæftigelsesfrekvens i %
2001	77,3	2010	73,0
2002	76,6	2011	73,0
2003	75,6	2012	72,4
2004	76,3	2013	72,2
2005	77,4	2014	73,5
2006	78,4	2015	73,8
2007	76,9	2016	74,5
2008	77,9	2017	74,6
2009	73,8	2018	75,5

(Kilde: DS: Statistikbanken AKU122)

Hvad er arbejdsudbud?

For at forstå dette paradoks er det nødvendigt at se nærmere på, hvad der menes med begrebet arbejdsudbud. P. Thøis Madsen skriver herom:

”Ved et øget arbejdsudbud forstår økonomer, at befolkningen som helhed gerne vil arbejde mere”. Sigtet med de mange reformer er, at de uden arbejde kommer i arbejde, at få folk til at blive længere på arbejdsmarkedet og arbejde mere. (<https://videnskab.dk/kultur-samfund/ved-du-hvad-arbejdsudbud-er>)

Men giver et øget arbejdsudbud ikke bare en større arbejdsløshed? Ikke ifølge arbejdsudbudsøkonomerne. Ganske vist stiger arbejdsløsheden umiddelbart, hvis flere ønsker beskæftigelse; men det større udbud betyder også en større konkurrence blandt udbyderne af arbejdskraft, hvilket vil presse priserne på arbejdskraft. Dette helt på samme måde, som et øget udbud af gulerødder presser gulerodsprisen, hvilket igen øger efterspørgslen.

Logikken i beskæftigelsesreformenerne er altså, at man ved at forringe betingelserne for ydelser til arbejdsløse (lavere ydelser, kortere ydelsesperioder, bortfald af ydelser) gør det mere ufordelagtigt at være arbejdsløs i forhold til at være i arbejde, hvorfor de arbejdsløse i højere grad vil bestræbe sig på at komme i arbejde, og de, som er i arbejde, vil acceptere en lavere løn for at kunne forblive i arbejde. De lavere lønninger vil igen øge efterspørgslen efter arbejde. Den umiddelbare overledighed vil på sigt blive erstattet af en øget beskæftigelse, der svarer til det øgede arbejdsudbud.

En anden anvendt måde til at udvide arbejdsudbuddet på er ved at reducere skatten på arbejde. Det kan ske ved at indføre et beskæftigelsesfradrag, eller øge det, hvis der allerede er et. Hermed øges også indkomstforskellen mellem at være arbejdsløs og at være i arbejde. Denne forskel kan også øges ved at fjerne det progressive element i indkomstskatten. Når den økonomiske forskel mellem at være i arbejde og være

² Der er her tale om både hel- og deltidsbeskæftigede personer. Imidlertid er tendensen den samme som ved omregning til heltidsbeskæftigede (diverse årgange af Statistisk Tiårsoversigt).

uden beskæftigelse bliver større, antager udbudsøkonomerne, at de arbejdsløse i højere grad vil blive arbejdssøgende, og de allerede beskæftigede vil arbejde mere.

Tidligere mente økonomer, at tilpasningsprocessen skete umiddelbart (Say's lov om at et øget udbud skaber sin egen efterspørgsel). I dag er der meget mere uenighed om, hvor længe denne proces varer. Thøis Madsen skriver, at arbejdsudbudsøkonomerne er uenige om, hvorvidt tilpasningstiden er på 4, 7 eller helt op til 20 år. Derfor er beregninger af effekterne ved ændringer af arbejdsudbuddet også mere end almindeligt usikre. Samtidig må det også antages, at reformernes tilpasningsperiode vil være forskellige. Fx må det antages, at tilpasningsperioden for Velfærdsforliget (den gradvise forøgelse af folkepensionsalderen) fra 2006 vil være meget mere langvarig, end den vil være ved en umiddelbar sænkning af en sociale ydelse. Samtidig må effekten af reducerede ydelser også være afhængigt af, hvor reguleret arbejdsmarkedet er; fx betyder bredt dækkende flerårige overenskomster, at lønreduktioner bliver mere besværlige at gennemføre. Trods disse forbehold kunne Finansministeriet i 2014 frimodigt erklære:

"Den forventede udvikling i beskæftigelsen frem mod 2020 bygger på en grundlæggende forudsætning om, at beskæftigelsen følger arbejdsudbuddet på længere sigt. Det er en alment anerkendt sammenhæng, som hviler på et solidt teoretisk og empiriske fundament. De lande som har en høj erhvervsdeltagelse, er også de lande, som har et højt beskæftigelsesniveau."

Denne nærmest tautologiske påstand var ministeriets empiriske fundament for påstanden.
(<https://www.fm.dk/publikationer/2014/finansredegoerelse-2014/> s. 198)

Uklarhederne om tilpasningsperiodens længde betyder, at teoriens påstande bliver meget vanskelige at falsificere eller verificere. Hvis der ikke kan konstateres nogen effekter kan fortalerne blot anføre, at reformens effekter endnu ikke er slået igennem. Når der ikke angives konkrete tidspunkter for effekternes gennemslag, er troværdige effektmålinger stort set umulige. Den lovede øgning af arbejdsudbuddet i Berlinske Tidende-artiklen vil således først fuldt ud indtræffe i 2025. Så må vi se om nogen husker at tjekke den efter til den tid.

Man kan også påpege, at målinger blot på beskæftigelseseffekt betyder, at man overser andre effekter af reformerne såsom fx fattiggørelse af de, som ikke øger deres arbejdsudbud ved reformerne, men forbliver arbejdsløse. Dette viser også en anden stor svaghed ved arbejdsudbudsberegningerne, idet de antager, at alle nærmest reagerer ensartet ved forringelser i de arbejdskompenenserende ydelser. Empiriske undersøgelser har overbevisende vist, at det gør vi ikke. Korttidsledige personer tæt på arbejdsmarkedet, og som har valgmuligheder, reagerer meget mere på ydelsesændringer end personer uden valgmuligheder langt fra arbejdsmarkedet. Disses beskæftigelsesforhold er nærmest upåvirkede af indkomstreduktioner. Det gælder både for kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere (<https://www.mm.dk/pdf/files/rapport-holder-pastandene.pdf>, s.30-53). Derimod er en øget fattiggørelse anderledes sikker for denne gruppe. Hvis man her skulle lave et ydelsessystem ud fra denne motivationseffekt, skulle der være høje ydelser til de langtidsledige og lave ydelser til de korttidsledige.

Udviklingen i beskæftigelse og offentligt forsørgede.

Beskæftigelsesministeriet har på forsiden af sin hjemmeside en opgørelse over hvor mange færre, der er i kontanthjælpssystemet fra april 2016 til december 2018. Det ser umiddelbart meget positiv ud med 32.200 færre og skal vel signalere en effektiv beskæftigelsespolitik. Imidlertid er en reduktion i antallet af offentlige sociale ydelser ikke ensbetydende med, at tilsvarende flere er kommet i beskæftigelse. Alternativet til offentlige ydelser er i dag ikke kun beskæftigelse men også i stigende grad "selvforsørgelse", hvilket her på godt dansk betyder, at man bliver forsørget af sin familie eller er uden forsørgelse. AE-Rådet har opgjort udviklingen i antallet af 18-59-årige personer, der ikke er i job eller uddannelse og ikke får understøttelse. Her er antallet vokset fra ca. 130.000 i 2009 til over 160.000 i 2017. Stigningen har været størst fra 2015 til og med 2017, hvor den har været på ca. 20.000 personer (<https://www.ae.dk/analyser/160000-personer-er-ikke-i-job-eller-uddannelse-og-faar-ikke-understoettelse>). Hvilket repræsenterer hovedparten af Beskæftigelsesministeriets 32.200 færre på kontanthjælp.

Som det fremgår af definitionen på arbejdsudbud, så angiver det befolkningens vilje til at tage et arbejde eller forøge sin arbejdsindsats. Det er ikke denne vilje, som bliver målt i den registerbaserede arbejdsløshedsstatistik (RAS). Den siger ikke direkte noget om arbejdsudbud som en vilje. Imidlertid er der også en beskæftigelsesstatistik (AKU), hvor man mere spørger om folks vilje til at arbejde. Men da vi ikke kender reaktionstiden fra en beskæftigelsesreforms vedtagelse til den muligvis får effekt på arbejdsudbuddet, kan den

heller ikke hjælpe os med at afgøre om reduktionen i de offentlige ydelser har påvirket arbejdsudbuddet. Svagheden ved denne, som ved alle andre spørgeskemaundersøgelser, er også, at der kan være en forskel på, hvad vi i en undersøgelse siger vi gør, og hvad vi faktisk gør.

Hvis vi ser på udviklingen i den samlede beskæftigelse i siden 2001, ser vi en stigning på godt 100.000 indtil 2008, efterfulgt af et fald på 85.000. Fra 2014 er den igen steget, således at den i 2018 ligger ca. 24.000 under toppunktet i 2008. Der er tale om en betydelig stigning på ca. 145.000 personer fra 2014 til 2018 (DS: Statistikbanken AKU203). Kan det ikke skyldes et øget arbejdsudbud, der er et resultat af beskæftigelsesreformerne? Imidlertid er denne stigning i høj grad sket ved en forøgelse af antallet af arbejdere fra andre lande og øget beskæftigelse blandt ældre.

Danmarks Statistik har ikke nogen statistik over vandrende arbejdskraft; men de har en, der opgør antallet af lønmodtagere efter deres nationale herkomst. Her opererer de med flere slags ikke-dansk herkomst. Der er indvandrere med vestlig baggrund, indvandrere med ikke-vestlig baggrund og en gruppe med uoplyst herkomst, uden bopæl i Danmark. Nogle af disse lønmodtagergrupper, især gruppen med ikke-vestlig herkomst kan have boet i landet en del år, og dermed have været udsat for beskæftigelsesreformerne. Det er især for disse grupper med anden herkomst, at beskæftigelsen er steget fra 4. kvartal i 2013 til 4. kvartal i 2018. Beskæftigelsen steg med 42.674 for personer med vestlig baggrund. Med 45.872 for personer med ikke-vestlig baggrund og med 6.932 for personer uden bopæl i Danmark (DS: Statistikbanken LBSK45).³ Selv hvis vi ser helt væk fra gruppen med ikke-vestlig baggrund, er der tale om en beskæftigelsesforøgelse på næsten 50.000 personer.

Som det fremgik af ovenstående, har der været en øgning i beskæftigelsen blandt flygtninge, familiesammenførte etc. fra ikke-vestlige lande. Kan denne ikke skyldes de lavere ydelser til denne gruppe? Imidlertid har en ny undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed påvist, at starthjælpens lave ydelser fra 2002 på længere sigt ikke har haft nogen positiv beskæftigelseseffekt (<https://www.rockwoolfonden.dk/publikationer/starthjaelp-goer-flygtninge-til-danmarks-fattigste/>).

Derfor må den øgede beskæftigelse for gruppen af ikke-vestlige indvandrere i perioden 2014 og 2018 nok mere tilskrives den nuværende højkonjunktur. Det samme gælder for det stigende antal beskæftigede fra Østeuropa. Deres tilgang skyldes ikke ændrede udbudsforhold i Danmark, men især muligheden for arbejdskraften frie bevægelighed i EU.

Den anden betydelige kilde til øgningen i beskæftigelsen er, at flere ældre forbliver i beskæftigelse. Her er det relevant at skelne mellem de 60-64-årige og dem over 65 år (folkepensionsalderen indtil 1.1 2019). Den øgede beskæftigelse for de 60-64-årige kan i nogen grad forklares med den store begrænsning af efterlønsmulighederne ved tilbagetrækningsreformen i 2011. Den er steget med ca. 30.000 personer, fra ca. 173.000 i 2014 (ultimo november) til ca. 203.000 i 2017 (DS: Statistikbanken RAS300). For de 65-årige derover har der gennem hele perioden fra år 2001 været en stigning i beskæftigelsen. Fra 2014 til 2018 har der været en stigning på ca. 10.000 (<https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2019/4/dobbelt-sa-mange-arbejder-efter-folkepensionsalderen-som-for-10-ar-siden/>).

Det kan ikke udelukkes, at ordningen med opsat udbetaling af folkepension fra 1999 her har spillet en rolle; men da øgningen har været stabil igennem hele perioden, og også er en generel europæisk tendens (Berlingske Tidende d.28.5.2019), skal den nok primært tilskrives, at den ændrede erhvervsbaggrund blandt pensionisterne gør, at mange flere i dag ønsker at forblive helt eller delvist på arbejdsmarked til trods for den højere marginalbeskatning, der følger af bortfald af eller reduktion i folkepensionens tillægsbeløb.

Konklusion.

Når man ser på den faktiske udvikling i beskæftigelsen siden årtusindeskiftet er det svært at finde den store betydning af de reducerede ydelser ved arbejdsløshed for ændringerne i beskæftigelsen for personer i den

³ Beskæftigelsesministeriets database Jobnet skelner mellem beskæftigede danske statsborgere og ikke-danske statsborgere. Denne opgørelse angiver en stigning i beskæftigelsen på godt 110.000 for ikke-danske statsborgere fra 2014 til og med 2018. Her er også medtaget personer fra RUT-registret (Jobnets statistikbank). Antallet svarer pænt overens med udviklingen for de med "anden herkomst", da jeg i min opstilling ikke har medregnet "efterkommere", som har haft en stigning på ca. 19.500 personer i perioden fra 4. kvartal 2013 til 4. kvartal 2018. Imidlertid er problemet det samme ved begge former for opgørelser. Ingen af de to former for opgørelser angiver, hvor længe de pågældende personer har opholdt sig i her i landet før deres beskæftigelse og derfor kan være påvirket af nedskæringerne i de sociale ydelser.

erhvervsaktive alder (16-64 år). Beskæftigelsesfrekvensen for denne gruppe har, trods de mange beskæftigelsesreformer, gennem perioden fra 2001 til 2018 været forholdsvis stabil på omkring 75% med en svag tendens til fald. I de senere år er der sket en øgning i det samlede antal beskæftigede med 145.000 personer fra 2014 til 2018, men denne stigning hidrører overvejende fra en øget beskæftigelse af vandrende arbejdskraft fra andre lande og en mere langsigtet tendens til, at flere forbliver - helt eller delvist - længere på arbejdsmarkedet. Den eneste reform, der synes at have en større effekt er tilbagetrækningsreformen fra 2011, som afgørende svækkede efterlønsordningen og derfor har bidraget til en betydelig øget beskæftigelse blandt de 60-64-årige. Derimod har beskæftigelsesreformerne tilsyneladende ikke haft nogen mere mærkbar betydning for beskæftigelsesfrekvenserne for de 16-59-årige. For denne gruppe har den klare effekt derimod været at flere personer og i deres familier i den erhvervsaktive alder har fået reducerede ydelser eller er blevet "selvforsørgende" uden lønindtægt og uden offentlig forsørgelse.

Derfor er det svært at dele Berlingske Tidendes bekymring over, at arbejdsudbudsreformerne er gået i stå, idet tallene tyder på, at det fortsat er konjunkturudviklingen, der er den afgørende faktor for ændringer i efterspørgslen efter arbejdskraft. Denne efterspørgsel er i afgørende grad blevet imødekommet ved tilstrømning af vandrende arbejdskraft. Hvad der også er værd at bemærke er, at vi har nogle jobcentre, der med en betydelig indsats makker rundt med en gruppe af såkaldte aktivitetsparate ledige borgere, uden at det i større grad medvirker til den øgede beskæftigelse.

Oprør mod og opgør med jobcentrenes praksis

Af cand. soc. Patrick Hansen, Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps

I den tid, Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps har eksisteret, er der gennemført flere store undersøgelser, der beskriver jobcentrenes funktionsmåde og sagsbehandlingspraksis og konsekvenserne for sygemeldte og uarbejdsdygtige borgeres retssikkerhed, helbred og livskvalitet. Senest har Psykiatrifonden og SIND sammen gennemført en landsdækkende undersøgelse blandt 1400 medlemmer af FOA, 3F og Dansk Magisterforening (DM), der dokumenterer at jobcentrene gør sygemeldte borgere mere syge. – Er nok snart nok?

Hvorfor et frivilligt bisidderkorps?

I efteråret 2017 blev Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps oprettet som en del af den sociale modstandsbevægelse Næstehjælperne, for at forsøge at minimere de negative konsekvenser, det danske beskæftigelsessystem skaber.

Vi ønskede et opgør med udnyttelsen af desperate borgere, der i nød hyrer overbetalte – og ofte inkompetente – private bisiddere, hvoraf nogle direkte hjælper borgere med at optage lån for at kunne betale for deres bistand (eksempelvis firmaet Bisidderhjælpen, der nu er gået konkurs). Samtidig viste flere undersøgelser dels, at der er en seriøs mangel på bisiddere – i Københavns Kommune mangler fx 78 % af borgerne med sag i jobcentret en bisidder – dels hvilken enorm forskel en bisidder kan gøre i borgerens sag blot ved sin tilstedeværelse.

Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps møder dagligt tragiske historier fra et beskæftigelsessystem, der producerer utrolig meget menneskelig lidelse. Vi kunne nævne utallige sager. Den, der mest trænger sig på, er Ivalo Kivioq, der havde sag i Københavns Kommune, og som i starten af 2017 tog sit eget liv efter kommunale sanktioner, der ville føre til, at hun blev hjemløs.

Siden førtidspensions- og fleksjobreformen i 2012 er selvmord og selvmordsforsøg, der direkte kan relateres til jobcentrenes virke, desværre ikke en sjældenhed. Medierne har omtalt adskillige af disse sager. I Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps kender vi desværre til endnu flere.

Vores formål er derfor at facilitere mødet mellem borgere og bisiddere; vi tilbyder faglig og juridisk sparring til bisiddere og underviser borgere, der er interesserede i selv at blive bisiddere. Det kan både foregå via

traditionelle workshops, men også via Facebook livestreaming, hvor vi én gang om ugen sender [Bisidder TV via Næstehjælper TV](#)

Nytteløs aktivering af meget syge mennesker i København og for få sagsbehandlere

København er en af de kommuner i landet, der tildeler færrest førtidspensioner – placeret som nr. 4 blandt de kommuner, der tilkender færrest førtidspensioner blandt borgere, der er fyldt 40 år – og kommunen er samtidig karrig med at bevilge fleksjob. Dette førte – især i den radikale Anna Mee Allerslevs tid som beskæftigelses- og integrationsborgmester – til mange demonstrationer og stærke mishagsytringer foran kommunens jobcentre, særligt det på Lærkevej.

I dette forløb nedsatte kommunen i oktober 2017 en taskforce af eksterne eksperter og partsinteressenter, for at få kulegravet beskæftigelses- og integrationsforvaltningens behandling af sager om ressourceforløb, fleksjob og førtidspension. Taskforcen skulle undersøge gældende praksis i sager om ressourceforløb, fleksjob og førtidspension og komme med anbefalinger til, hvordan Københavns Kommune kan ændre sin restriktive praksis og udnytte alle muligheder for at udøve et konkret individuelt skøn inden for lovens rammer.

Taskforcens kritik i afrapporteringen af undersøgelsen kan kort sammenfattes sådan: *Københavns Kommune bruger alt for lang tid på at behandle syge menneskers ansøgning om fleksjob og førtidspension.*

Sagsbehandlerne er overbebyrdede med for mange sager, og undervejs i forløbet er der for mange skift til nye sagsbehandlere, så sagen går i stå i perioder. Ofte forholder sagsbehandlerne sig ikke til de konkrete, foreliggende helbredsoplysninger, men sender syge borgere ud i nye nyttesløse arbejdsprøvninger.

[Taskforcens anbefalinger](#), der blev præsenteret for Beskæftigelses- og Integrationsudvalget på møde den 16. april 2018, bygger bl.a. på en gennemgang af 33 sager, der er repræsentative ved at befinder sig i gråzonen imellem ressourceforløb, fleksjob og førtidspension, samt interviews med enkelte borgere i målgruppen for førtidspension eller fleksjob. Taskforcen ønskede, at nogle af de kritiske røster blev hørt, og derfor valgte Beskæftigelses- og Integrationsudvalgets sekretariat, at to af de fire borgere skulle udvælges af foreningen Jobcentrets Ofre. Efter ønske fra Taskforcen er der også afholdt gruppeinterview med medarbejdere på området, hvilket er en udvidelse ift. det oprindelige kommissorium.

Konklusioner fra sagsgennemgang og interviews

Det fremgår af rapporten at Taskforcen vurderer, at det lave antal tilkendelser bl.a. kan forklares med manglende igangsættelse af og fremdrift i beskæftigelsesrettet og helbredsmæssig afklaring af borgerne, og at overholdelsen af processuelle krav er blevet vægtet højere end helhedsorientering og substans.

Sagsgennemgangen har vist eksempler på, at der kunne have været iværksat en mere relevant beskæftigelsesrettet og helbredsmæssig afklaring af borgerne på et tidligere tidspunkt og at der i større omfang kunne være fulgt op på iværksatte indsatser. Der er bl.a. eksempler på helbredsoplysninger, hvor sagsbehandlerne ikke har forholdt sig konkret til forhold såsom borgerens funktionsniveau, behandlingsmulighederne, eventuelle skånehensyn mv.

Taskforcen bemærker i rapporten, at Københavns Kommune på myndighedsområdet har det højeste antal sager pr. medarbejder, sammenlignet med resten af landet, og vurderer, at det høje antal sager kan være en barriere for at afklare borgerne hurtigt og fleksibelt, da det "ikke skaber optimale betingelser for sagsbehandlingen".

Taskforcen bemærker, at de borgere, der er interviewet til undersøgelsen, fortæller at de ikke kender formålet med deres forløb i jobcentret, at de ikke oplever, at der er en overordnet plan, og at de ikke ved, hvad næste skridt i forløbet er. Borgerne fortæller, at de ikke føler sig involveret i processen.

Københavns Kommune har en lang historik med en lav tilkendelse af fleksjob og førtidspension, sammenlignet med andre kommuner. Taskforcen udtrykker i rapporten en antagelse om, at en sådan historik har fremmet en fortolkning i retning af en restriktiv tilgang, når kommunen har foretaget en konkret individuel vurdering af, om en borger har ret til førtidspension.

Taskforcens anbefalinger

I anbefalingerne er Taskforcens udgangspunkt, at der – i Københavns Kommune – er behov for at udvise handlekraft for at skabe grundlæggende forandringer i indsatsen for de mest udsatte borgere, som er dem, der er målgruppen for undersøgelsen. Det kræver ændringer i retsforståelsen og i sagsbehandlingen, hvor der

skal skabes bedre betingelser for at tilrettelægge gode forløb for borgerne. Det kræver et langt, sejt træk og en større investering af tid og ressourcer i sagsbehandlingen.

Den socialfaglige vurdering af, hvornår der er tilstrækkelig dokumentation i en sag, skal styrkes

Taskforcen anbefaler, at der kommer skærpet opmærksomhed på, at dokumentationen skal være tilstrækkelig og ikke nødvendigvis fuldkommen i den forstand, at der kan være dokumentation nok, også selvom der er i loven er beskrevet mulige tiltag og forløb, som endnu ikke er afprøvet. Den socialfaglige vurdering af, hvornår det er sandsynligt, at en borger kommer i arbejde, skal styrkes, og der skal ske en bevægelse over mod en mere helhedsorienteret sagsbehandling med mindre fokus på processuelle krav.

Der skal arbejdes med retsforståelsen i alle led i den samlede behandling af borgerens sag, det vil sige hos sagsbehandleren, i rehabiliteringsteamet og i pensionsmyndigheden.

Der skal skabes bedre betingelser for at sikre en hurtig afklaring af arbejdsevnen

Samtidig er det Taskforcens vurdering, at der er behov for at iværksætte initiativer i et større omfang for at skabe bedre betingelser for sagsbehandlingen.

Forbedringen af arbejdsbetingelserne skal være med til at sikre, at det i højere grad bliver muligt for sagsbehandleren at skabe en relation til borgeren. Dette skal understøtte en kulturforandring og være med til at sikre, at sagsbehandleren kan igangsætte de relevante indsatser, løbende opfølgning og hurtigere afklaring.

Taskforcen foreslår bl.a. følgende initiativer:

- Antallet af sager per medarbejder bør sættes ned, så der skabes rum til bedre opfølgning i sagerne og større mulighed for at foretage løbende socialfaglige vurderinger af sagerne.
- Medarbejdernes faglige kompetenceniveau bør forbedres, bl.a. ved at vægte et højt fagligt niveau i rekrutteringen af nye medarbejdere.
- Der skal sikres bedre systematik og højere kvalitet i journaliseringen. Det skal bl.a. være et mål, at alle sagsbehandlere kan udarbejde forberedende planer, så antallet af sagsbehandlerskift minimeres.
- Der bør ske en bedre anvendelse af helbredsoplysninger.

Færre ressourceforløb skal afsluttes til kontanthjælp

I ressourceforløbene skal der arbejdes med en bedre tilrettelæggelse, hvor det hurtigere afklares, om en borger vil kunne blive i stand til at have indtægtsgivende arbejde i form af ordinære timer eller i et fleksjob – eventuelt efter gennemførelse af revalidering/uddannelse.

Borgeroplevelsen skal forbedres

Taskforcen vurderer, at der er behov for, at borgerne oplever en større grad af imødekommenhed, empati og anerkendelse i kontakten med jobcentret. Det skal afspejle sig i medarbejdernes tilgang til borgerne, herunder i sprogbrugen. Der skal større fokus på, hvordan borgerne inddrages i tilrettelæggelsen af deres forløb, og at formålet med forløbet tydeliggøres for borgeren.

Nedbringelsen af antallet af sager skal følges op af et øget fokus på kvalitet i sagsbehandlernes samtaler med borgerne, og der skal iværksættes kompetenceudvikling for medarbejderne, med henblik på at styrke service og borgerdialog.

Implementeringstjek

Taskforcen vurderer, at det kræver en større investering og et markant fokus, hvis de anbefalede ændringer skal gennemføres. Det kræver, at såvel politikerne som forvaltningen forpligter sig til at investere tid og ressourcer til at implementere anbefalingerne. Og der skal følges op.

Kun lynlåsfabrikker kører en strammere produktion

Formand for HK Hovedstaden, Christian Grønnemark, der var med i Taskforcen, har udtalt, "at det nu er dokumenteret, at syge borgere i København nogle gange (kører) rundt i et hamsterhjul, uden at komme nogen vegne. Kommunen har været alt for optaget af nøjeregnende at følge reglerne og ikke tabe sager ved Ankestyrelsen. Kun lynlåsfabrikker kører et mere stramt produktionsanlæg," (Den Offentlige, 10. april 2018)

Borgerrådgiverens udtalelse i anledning af Taskforcens rapport

I et brev af 14. marts 2018, der blev fremlagt på Beskæftigelses- og Integrationsudvalgets møde den 16. april sammen med Taskforcens rapport, bekræftede kommunens borgerrådgiver – med udgangspunkt i de borgerklager, der gennem tiden er tilgået borgerrådgiverinstitutionen, de meget alvorlige kritikpunkter. Borgerrådgiveren skrev bl.a.:

”Borgerrådgiveren er bekendt med, at der i Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen arbejdes på forbedringer af sagsbehandlingen også inden for de temaer, som disse borgere klager over (i.e. målgruppen for Taskforcens undersøgelse; red.). Borgerrådgiveren kan imidlertid se, at visionen (og resultatmålene) for Jobcenter København - Center for Jobindsats har et stort fokus på at få borgerne i job og uddannelse (hvilket er helt naturligt) *men kun et beskedent fokus på hurtig afklaring af de borgere, der reelt set ikke er i stand til at varetage et arbejde. En anderledes prioritering af resultatmålene kunne muligvis sikre et højere fokus på opgaveløsningen for disse borgere.*” (min kursivering; PH)

Om sagsbehandlernes kompetencer og rekruttering skrev borgerrådgiveren bl.a.:

”Borgerrådgiveren kan i den løbende kontakt med medarbejdere fra jobcentrene og i forbindelse med undervisning af disse konstatere, at *en del af medarbejderne i jobcentrene ikke har beskæftigelsesfaglige forudsætninger, men skal læres op efter ansættelsestidspunktet.* Produktiviteten for disse medarbejdere og deres evne til at træffe gode, fremadrettede beslutninger må antages at være særligt udfordret i en oplæringsperiode. Samarbejdet med ... *om kompetenceudvikling af medarbejderne råder naturligvis i nogen grad op herpå, men kan efter Borgerrådgiverens opfattelse ikke fuldt ud gøre nye og uerfarne medarbejdere klar til at fungere optimalt inden for dette forholdsvis komplekse lovområde, som kan være fagligt udfordrende for selv uddannede fagpersoner.*” (min kursivering; PH)

Bisidderkorpsets erfaringer med Jobcenter København

I Næstehjælpernes Frivillige Bisidderkorps kunne vi nærmest have skrevet Taskforcens kritikpunkter selv!

Det vi som bisiddere oplever, sammen med borgere i Københavns Kommune, er:

Ventetid og venten i uvished: I Københavns Kommune er der 6-10 måneders ventetid på at få sin sag for rehabiliteringsteamet (der bevilliger ressourceforløb, fleksjob og førtidspension). Det kan tage flere dage at få fat i sin sagsbehandler, hvis man overhovedet kan. Vi er bekendt med flere sager, hvor forvaltningen ikke er vendt tilbage til borgeren i flere måneder – og vi venter stadigvæk! Det påvirker den i grad borgeren at skulle vente i næsten et år på en afgørelse, som har fundamental betydning for borgerens livskvalitet. – Vi møder tit den sammenligning, at borgeren oplever at skulle i retten og have sin dom.

Manglende faglig kompetence: Vi møder ofte sagsbehandlere, der ikke har en social- eller beskæftigelsesfaglig uddannelse og derfor mangler en grundlæggende juridisk forståelse, men ikke desto mindre fejler vores juridisk baserede argumentation af med sætninger som *”Sådan er praksis ikke her”* eller *”Den lov bruger vi ikke her”*. Grotesk som det lyder, er det oplevelser, de fleste af os har haft, og eventuelle juridiske klageinstanser har desværre oftest meget lange udsigter.

Sagsbehandlernes arbejdsbetingelser: Vi møder generelt sagsbehandlere, der ikke har forberedt sig på mødet med borgeren og/eller ikke har læst pågældendes sag. Af borgeren opleves det som fuldstændig meningsløst, når mødet bliver en gentagelse af tidligere møder, hvor man (også) kun overfladisk berørte borgerens situation. – Det må være tilsvarende meningsløst for forvaltningen.

Forvaltningsretlige regler overholdes ikke: Vi har længe kæmpet med at få forvaltningen til at overholde notatpligten – som jo ikke alene har betydning for borgerens retssikkerhed, men i lige så høj grad kommunens! Vi oplever sagsbehandlere, der noterer det modsatte af, hvad der er aftalt eller udelader betydningsfulde detaljer. Derfor råder vi altid borgere og bisiddere til at optage alle møder og telefonsamtaler, de deltager i. – Det er den eneste måde, man kan være sikker på at bevise sin påstand senere.

Manglende respekt for faglige vurderinger: At indhentede sundhedsfaglige vurderinger bliver underkendt eller brugt selektivt er en helt generel erfaring. Det gælder både i møder med sagsbehandler, læge-konsulent, rehabiliteringsteam mm., og oftest i den hensigt (hos forvaltningen) at *”bevise”*, at der eksisterer en teoretisk resterhvervsevne, som endnu mangler at blive afklaret.

Dette har i årevis fået adskillige læger, psykiatere, psykologer og brugerforeninger til at råbe op – hidtil uden nogen effekt.

Manglende tværfagligt samarbejde og vidensdeling: Ikke alene Taskforcens rapport, men også borgerrådgiveren påpeger, at uklare kontaktheder og almindelige kontaktsværligheder udgør en væsentlig barriere for effektiv, smidig og koordineret opgaveløsning i kommunen, når borgere skal have hjælp fra flere forvaltninger eller bare forskellige enheder i samme forvaltning.

I Bisidderkorpset oplever vi det som et generelt problem, at kommunens indsatser ikke er koordineret, og vi oplever ofte, at den ene enheds/forvaltnings indsats er sat i stå, indtil den anden enheds/forvaltnings indsats er på plads. Dette har konsekvenser for en lang række forhold og sagsbehandlingsskridt: Lang sagsbehandlingstid og manglende svar, utilstrækkelig sagsoplysning, utilstrækkelig vejledning, utilstrækkelig helhedsorienteret og koordineret sagsbehandling og utilstrækkelig kommunikation og information.

Når man – som vi – agerer som frivillig bisidder på tværs af faglige enheder, forvaltninger, sektorer, kommuner, er det en grundlæggende præmis, at man aldrig ved, hvad man møder. Det er umuligt at forberede sig, da alting altid håndteres forskelligt – kommunerne imellem, tværsektorielt og mellem forskellige forvaltninger og faglige enheder.

Hver kommune sin Taskforce?

Ikke så snart havde Københavns Kommunes Beskæftigelses- og Integrationsudvalg og Socialudvalget behandlet Taskforcens afrapportering med henblik på at fastsætte en handleplan med muligheder for at iværksætte initiativer ud fra tre implementeringsmodeller, på hhv. minimum, medium og maksimum-niveau, før Byrådet i Fredericia Kommune nedsatte en Analyseenhed med det formål at *”styrke tilliden til jobcenteret, skabe en klar retning for arbejdsmarkedsområdet samt rekruttere og fastholde dygtige medarbejdere”*. Analyseenheden, der har direkte reference til kommunaldirektøren, består af en leder, som er hentet eksternt, samt 4 konsulenter fra kommunen.

Den første rapport – *Borgerens møde med jobcentret på Sjællandsgade* – blev offentliggjort med kommunens pressemeddelelse den 6. oktober 2018. Rapporten bygger primært på interviews med borgere, der har sagsforløb med sygedagpenge og overgang til kontanthjælp; ialt er 26 personer blevet interviewet, foruden borgere i målgruppen er det pårørende, medarbejdere i jobcentret og kommunens to borgervejledere.

I analysen er lagt vægt på borgernes oplevelse af kommunens evne og villighed til at løse borgerens problemer og dermed i mindre grad på medarbejdernes oplevelse og de lovgivningsmæssige rammer for et fagligt serviceniveau. De parametre, der analyseres på, er Mødet med borgeren, Forløbet i jobcentret, Vidensdeling og tværfagligt samarbejde, Respekt for og håndtering af indhentede faglige vurderinger, Forståelse og respekt for borgerens ret, Referater og journalnotater, Kommunikation (fagsprog, breve, mails, telefonsamtaler), Ventetid og uvished og Det fysiske jobcenter.

Undersøgelsens fund

I analysen fremhæves, at sagsbehandlerne skal have forståelse for borgernes følelsesmæssige tilstand i kontakten med jobcentret. Det at komme i jobcentret kan for den enkelte være et stort nederlag i sig selv på grund af det omgivende samfunds normer med hensyn til at være uarbejdsdygtig eller arbejdsløs. Derfor er den enkelte helt fra starten i en følelsesmæssigt sårbar position.

Sagsbehandlerens ageren i mødet med borgeren har stor betydning for udfaldet af den enkelte borgers forløb. Derfor er det væsentligt, at sagsbehandlerne besidder professionel empati og accepterer borgerens oplevelse af forløbet. Sagsbehandlerne skal have fokus på at opbygge en relation til og tillid fra borgeren, og sagsbehandleren skal hjælpe borgeren med at forstå forløbet i jobcentret.

Mødet med borgeren

Mange af de interviewede borgere beskriver at de har følt, at de er blevet talt ned til og at sagsbehandleren ikke har haft respekt for dem og den situation, de står i. Et gennemgående problem er, at de ikke føler sig lyttet til eller troet på, og at deres oplevede behov og egen mening ikke bliver taget i betragtning, når sagsforløbet i jobcentret skal planlægges.

Flere af de interviewede borgere har beskrevet, hvordan deres angst og uro vokser, når de modtager breve fra jobcentret eller skal til en samtale. Følgerne kan være, at de ikke kan sove om natten, at de føler sig pressede eller bliver direkte stressede over situationen.

Forløbet i jobcentret

En stor del af de interviewede borgere føler, at de sidder fast i systemet og ikke selv har noget indflydelse på udfaldet. De ender med at miste perspektivet på eller motivationen til forandring.

Der er en generel opfattelse af, at sagsbehandlere ikke har forberedt sig inden en samtale eller i tilstrækkelig grad har sat sig ind i borgerens sag ved det første møde. Mange af de interviewede borgere har oplevet stor frustration ved sagsbehandlerskift; de føler at det har været et tilbageskridt – igen – at skulle sætte en ny sagsbehandler ind i ens forløb.

Vidensdeling og tværfagligt samarbejde

Alle de interviewede bekræfter det som en udfordring, at afdelinger og enheder på tværs af jobcentret og kommunen generelt ikke arbejder mere sammen. Medarbejderne kan have svært ved at danne sig et overblik over initiativer i kommunen, som kan være relevant for deres arbejde. Der hersker forskellige holdninger til hvordan man håndterer borgersager, hvilket kan få borgerne til at føle sig kastet rundt i systemet.

Respekt for og håndtering af indhentede faglige vurderinger

Alle de interviewede borgere har oplevet, at erklæringer fra læger, speciallæger eller psykologer er blevet underkendt i/af jobcentret. Mange af borgerne føler at det er meningsløst at indhente faglige vurderinger og udtalelser, når der alligevel ikke bliver lyttet til dem. Nogle borgere har oplevet, at det kun er en selektiv del af en udtalelse, der er blevet brugt af sagsbehandleren, og at en efterfølgende afgørelse på den måde har været truffet på et forkert grundlag.

Forståelse og respekt for borgerens ret

De interviewede borgervejledere stiller i undersøgelsen spørgsmålstegn ved, hvorvidt den enkelte borger kender sine rettigheder i forbindelse med sagsbehandlingen og sagsforløbet.

Flere af de interviewede borgere oplyser, at de har oplevet at blive mangelfuldt eller slet ikke vejledt om fx myndighedens notat- og journaliseringspligt, muligheden for at klage over en afgørelse, at få aktindsigt eller at have en bisidder eller partsrepræsentant med i forløbet.

Referater og journalnotater

Det er de interviewede borgeres oplevelse, at der ikke altid bliver skrevet referater efter samtaler og at notatpligten ikke altid bliver overholdt ved telefoniske opfølgninger. Det er ikke almindelig praksis, at borgerne får tilsendt referater eller journalnotater til orientering/godkendelse, så at eventuelle misforståelse eller deciderede fejl hurtigt kan blive rettet.

Kommunikation

Breve fra sagsbehandleren/jobcentret er ofte svære at forstå for borgerne, som kan have behov for at få forklaret bureaukratiske skrivelser og fagbegreber.

Borgerne har behov for at vide, hvordan de kan få kontakt med deres sagsbehandler via telefon og mail.

Flere af de interviewede borgere oplyser, at mailkorrespondance med sagsbehandleren fungerer godt, blandt andet fordi kommunikationen er konkret og holdt i et sprog, de forstår, og med hurtig svaretid.

En hurtig kvittering på mail fra sagsbehandleren, når man har henvendt sig, forebygger unødvendig bekymring hos borgeren.

Flere af de interviewede borgere fortæller om dårlige erfaringer med telefonsamtaler med jobcentret, fordi der typisk ikke bliver skrevet journalnotat efter en telefonsamtale, og manglen på dokumentation kan være afgørende i det videre forløb.

Ventetid og uvished

Med en lang sagsbehandlingstid kan det være svært for borgeren at bevare perspektiv på forløbet og motivation. De interviewede borgere peger på, at det værste er at vente i uvished, ikke mindst når man ikke forstår ventetiden.

Det fungerer godt, når man efter en henvendelse får oplyst en svarfrist – men kun, hvis svarfristen bliver overholdt.

Det fysiske jobcenter

Nogle af de interviewede borgere oplyser, at det er godt med adgang til computer i jobcentret, men at det kan være grænseoverskridende at sidde ved en computer i et åbent rum, hvor alle kan se, hvad man laver.

Enkelte har oplevet, at der i jobcentrets venteområde er blevet holdt samtaler, hvor sagsbehandler og borger har talt om borgerens helt personlige forhold og én har, ligeledes i venteområdet, hørt sagsbehandlere tale sammen om andre borgere.

Det første resultat: En servicepakke

Analysen konklusioner er helt basale og ret beset banale. De kan nogenlunde sammenfattes således: Borgeren vil gerne mødes som en *individuel, tilregnelig og ligeværdig partner med respekt og anerkendelse for sine lovfæstede rettigheder*.

Med udgangspunkt i analysens fund har Analyseenheden opstillet en "servicepakke"; en servicepakke er en beskrivelse af, hvad man som medarbejder skal være opmærksom på for at kunne yde en god service og hvad en borger kan forvente på sin rejse i jobcentret:

- at blive godt modtaget i jobcentret, som står klar med vejledning og sparring i et forløb mod et fælles mål
- at få en direkte kontakt til sagsbehandler både i form af mails og telefonnumre
- at henvendelser besvares eller kvitteres for inden for 24 timer
- at blive klart informeret om muligheder for bisidder eller partsrepræsentant
- en god overgang fra en sagsbehandler til en anden ved sagsbehandlerskifte
- at modtage referater og notater til godkendelse, fra alle samtaler og møder
- at blive mødt i øjenhøjde med et letforståeligt sprog, og
- at man på kommunens hjemmeside kan finde information om servicemål og svar på ofte stillede spørgsmål.

Efter den første rapport har Analyseenheden afleveret yderligere en række undersøgelser og konklusioner, der kontinuerligt er behandlet i Social- og Beskæftigelsesudvalget, senest med den målsætning at nedbringe ventetiden i borgerens kontakt med jobcentret og reducere antallet af sagsbehandlerskift. Man kan følge [Analyseenhedens arbejde på Fredericia Kommunes hjemmeside](#).

Det perfekte jobcenter?

Det er eksplicit Fredericia Kommunes ambition at udvikle indsatsen på arbejdsmarkedsområdet i retning af *det perfekte jobcenter*.

Jeg har spurgt Kim Madsen, stifter og formand for Jobcentrets Ofre, om han kan forestille sig *det perfekte jobcenter* "rullet ud" i København?

Kim har læst artiklen *Anbefalinger til det perfekte jobcenter* på websitet Den Offentlige, som den 30. april i år offentliggjorde en gedigen sammenskrivning af Analyseenhedens første rapport *Borgerens møde med jobcentret på Sjællandsgade*. Han kan genkende beskrivelsen af samtlige problemstillinger, og svarer:

"Jeg har læst artiklen og kan genkende alt. Vi mødes af sagsbehandlere som lyver og kun gør det de får besked om – fra chef/ fagkoordinator. Der ligger helt klare instruktionsbeføjelser fra borgmestre og jobcenterchefer, som dikterer dagsordenen. Sagsbehandlerne agerer, som chefen siger - og selv om sagsbehandleren forsøger at give udtryk for at han eller hun er på borgerens side og kun vil det bedste, så viser det sig efterfølgende, at sagsbehandleren må forklare borgeren, at der er begrænsninger – fordi: sådan gør vi her i vores kommune – og du er selvfølgelig velkommen til at klage! Borgeren klager – og venter i op mod halvandet år på svar fra Ankestyrelsen – som i tusindvis af tilfælde tager kommunens parti. Efterfølgende viser det sig i utallige retssager, at borgeren alligevel får medhold – altså: en dommer underkender kommunens afgørelse. Dette vidner meget tydeligt om at der foregår bevidst kassetænkning for at fastholde borgeren på lavest mulige ydelse, vel vidende at kommunen senere vil tabe sagen. Men det som er sparet, er tjent. Borgerens retssikkerhed er truet – men de borgere, som har økonomiske – eller mentale – ressourcer, de vinder i sidste ende. Derfor er det klart og tydeligt at det synes at sagsbehandlere og fagkoordinatorer handler bevidst efter instruktionsbeføjelser fra højere sted."

Jobcentre gør sygemeldte mere syge

Den landsdækkende *Undersøgelse af psykisk helbred og livskvalitet hos mennesker med sygdom, der er tilknyttet et jobcenter*, som Psykiatrifonden og SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed sammen har offentliggjort den 20. maj i år, bekræfter i fuld skala resultaterne af både Taskforcens og Analyseenhedens undersøgelse vedrørende helbredsmæssige konsekvenser af borgernes møde med jobcentret.

Hvem og hvor mange er spurgt og har svaret

I denne undersøgelse er 1400 sygemeldte medlemmer af fagforbundene FOA, 3F og DM spurgt til konkrete belastninger af deres livskvalitet og helbred, forårsaget af kontakten med jobcentret. Respondenterne er ramt af fysisk og/eller psykisk sygdom, og de er eller har i 6 mdr. eller mere inden for de seneste 2 år været tilknyttet jobcentret.

I alt ca. 1000 har besvaret undersøgelsens spørgeskema. En statistisk analyse af resultaterne har vist, at svarene er uafhængige af respondenternes køn, alder og (bopæls)region. Belastningen af livskvalitet og helbred som følge af kontakten med jobcentret er stort set ens for alle Danmarks 5 regioner, hvilket vidner om, at problematikkerne er landsdækkende.

Langt størstedelen af respondenterne er fra FOA eller 3F; mere end 50 % af respondenterne har således en erhvervsfaglig uddannelse. Da undersøgelsen alene er foretaget blandt medlemmerne af de tre udvalgte fagforbund, omfatter den ikke de svageste sygemeldte kontanthjælpsmodtagere uden kontakt til arbejdsmarkedet, da disse sjældent er medlemmer af en fagforening.

Jo længere tid, man er sygemeldt, jo mere belaster tilknytningen til jobcentret livskvaliteten

Den enkeltes periode som sygemeldt i systemet er den mest afgørende faktor for, at respondenterne oplever at kontakten med jobcentret belaster hans eller hendes livskvalitet "i høj grad" eller "i nogen grad". Tiden som sygemeldt i systemet er således en langt mere betydningsfuld faktor end både sygdommens karakter, respondentens alder, bopælsregion og uddannelsesniveau.

Herudover oplever respondenter, som er sygemeldt med både fysisk og psykisk sygdom, i nogen grad kontakten med jobcentret som mere belastende for livskvaliteten end dem, der er sygemeldt med fysisk *eller* psykisk sygdom.

Sagsforløb præget af uforudsigelighed

Det er især oplevelsen af uforudsigelighed, stress og pres ift. at arbejde mere, end man kan klare, og at man ikke føler sig i kontrol over sit eget liv og fremtid, der belaster de sygemeldte, svarer de adspurgte i undersøgelsen. 54,6 % har en følelse af manglende frihed og manglende kontrol over deres eget liv.

Jobcenterets aktiviteter forværrer de sygemeldtes helbred

Jobcenteret sætter i højere grad gang i aktiviteter, der forværrer helbredet, end aktiviteter, der forbedrer helbredet, oplever de sygemeldte desuden.

Især møder eller opfølgningssamtaler på jobcenteret og virksomhedspraktik/arbejdsprøvning forværrer helbredet for ca. 1/3 af respondenterne. Desuden oplever 57 % et pres fra jobcenteret for at arbejde mere, end de kan magte. 23 % af respondenterne har haft tanker om, at livet ikke er værd at leve. 8,4 % har haft tanker om selvmord.

De sygemeldtes helbred tilsidesættes i sagsbehandlingen

Hveranden sygemeldte, som er tilknyttet et jobcenter, har desuden oplevet at vedkommendes helbred bliver tilsidesat i sagsbehandlingen og at jobcentret ser bort fra speciallægeerklæringer. Knap 50 % af respondenterne svarer i høj grad eller i nogen grad til spørgsmålet: "Har jobcenteret set bort fra udtalelser fra din læge, psykolog eller psykiater?".

Gruppeformand for 3F's Offentlige gruppe, Ellen K. Lykkegård, siger til Fagbladet 3F: "Det her handler om helt almindelige mennesker, der bliver ramt af sygdom, og som oplever, at det system, der skal hjælpe dem, i stedet stiller spørgsmålstegn ved, om de nu også er så syge, som de selv og lægerne mener, at de er".

De sygemeldte oplever angst og søvnbesvær op til møder i jobcentret

70 % af respondenterne oplever fysisk eller psykisk ubehag op til møder/telefonisk opfølgning med jobcenteret. Søvnbesvær op til møder, angst eller forværring af angst, koncentrationsbesvær og følelse af stress og pres er alle markante.

Efterlyser faglige skøn og ligeværdig dialog

Psykiatrifondens formand, psykiater Torsten Bjørn Jacobsen, siger: "Undersøgelsen viser meget klart, at man har skabt et system, der belaster mere, end det gavner. Et system, der paradoksalt nok kan trække sygemeldte længere væk fra arbejdsmarkedet."

Desuden mener han, at undersøgelsen viser, at regelkrav, der skal opfyldes, fylder for meget i jobcentrenes behandling af borgersager: "De faglige skøn og ikke mindst den ligeværdige dialog skal tilbage i jobcentrene. Og så skal man have ro til at blive rask uden at føle sig presset til noget, man ikke kan magte."

Formanden for SIND, Knud Kristensen, siger: "Usikkerheden om fremtiden fylder meget, hvis man bliver skubbet væk fra arbejdsmarkedet af sygdom. Den usikkerhed skal ikke forstærkes af bekymring for uforudsigelig sagsbehandling og endeløse afklaringsforløb."

Må skabe politisk grobund for forandringer

Formanden for Dansk Selskab for Almen Medicin, læge Anders Beich, skriver på Facebook: "Hvis et samfund skal kendes på, hvordan det behandler sine svageste, så får Danmark, vores levestandard og velstand taget i betragtning, dumpekarakter. Det må være konklusionen, når man læser Psykiatrifondens nye undersøgelse."

Psykiatrifonden og SIND vil bruge undersøgelsens resultater til at arbejde politisk for at der skal forandringer til, hvis sygemeldte borgere skal bringes tættere på arbejdsmarkedet, og hvis tilknytningen til jobcentret skal føles som en hjælp og støtte og ikke som en forhindring.

Til støtte for dette uomgængeligt nødvendige arbejde har jeg sammenfattet de kritikpunkter/anbefalinger, der går igen i de tre aktuelle udredninger af problemerne i landets jobcentre:

- *Der mangler imødekommenhed, empati, anerkendelse og ligeværdighed i kontakten med borgerne – sygemeldte og uarbejdsdygtige borgere oplever angst og søvnbesvær op til møder i jobcentret*
- *Grundlæggende forvaltningsretlige regler overholdes ikke – pligten til at tage notater og føre journal overholdes ikke, borgerne vejledes ikke om retten til at blive inddraget i sagen, retten til bisidder eller partsrepræsentant eller om muligheden for at klage*
- *De sygemeldtes/uarbejdsdygtiges helbred tilsidesættes i sagsbehandlingen – Jobcentrets aktiviteter forværrer de sygemeldtes helbred*
- *Der mangler respekt for indhentede faglige vurderinger – den socialfaglige vurdering af, hvornår der er tilstrækkelig dokumentation i en sag, skal styrkes*
- *Der skal skabes bedre betingelser for at sikre en hurtig afklaring af arbejdsevnen – jo længere tid, man er sygemeldt, jo mere belaster tilknytningen til jobcentret den sygemeldtes/uarbejdsdygtiges livskvalitet*
- *Sagsforløb præget af uvished og uforudsigelighed skal forebygges ved at borgerne inddrages i tilrettelæggelsen af deres forløb og at formålet med forløbet klarlægges*
- *Antallet af sager hos den enkelte sagsbehandler skal nedbringes – at sagsbehandleren ikke har tid til at læse op på sagen inden et møde eller at følge op er meningsløst, både for borgeren og forvaltningen*
- *Sagsbehandlerens kompetencer til at udøve et fagligt og juridisk baseret skøn skal styrkes, bl.a. ved rekruttering med medarbejdere med relevant uddannelse*
- *Der mangler tværfagligt samarbejde og videndeling – kollegialt, på tværs af faglige enheder/forvaltninger/sektorer*
- *Antallet af sagsbehandlerskift skal minimeres – viden om borgerens forhold og forløb og det etablerede tillidsforhold går tabt hver gang*
- *Det kræver investering og fokus, hvis de anbefalede ændringer skal realiseres – såvel politikere som forvaltninger skal forpligtes til at investere tid og ressourcer til at implementere anbefalingerne. Og så skal der følges op ...*

Dagbog fra en retshjælp

Af cand.jur., lektor emerita Nina von Hielmcrone, Juridisk Institut, Aalborg Universitet

Når jeg anvender titlen "Dagbog fra en retshjælp" er der tale om lidt af en tilsnigelse. Dagbogen dækker nemlig sager fra to af mine vagter i retshjælpen.

Siden 1983 har jeg haft en ugentlig vagt i Gellerupparkens Retshjælp.

Inden jeg redegør for sagerne, som jeg beskriver og kommenterer, vil jeg fortælle lidt om retshjælpen og dens udvikling, da det har betydning for hvilke klienter, vi har, og hvilke problemtyper, vi bliver præsenteret for.

Som navnet antyder, ligger retshjælpen i Gellerupparken. Vi har siden etableringen i 1975 haft en lejlighed i en af de blokke, som nu skal rives ned i forbindelse med ghettopakken.

Retshjælpen blev i sin tid placeret netop der, fordi undersøgelser i Norge og Holland havde vist, at specielt ressourcetsvage borgere sjældent opsøger advokater, der yder retshjælp eller retshjælpsinstitutioner, der er placeret i byernes centrum. I forbindelse med etableringen blev der foretaget en dør-til-dør undersøgelse, der viste, at beboerne i bebyggelsen i gennemsnit havde 1,1 juridisk problem, som de ikke havde søgt hjælp til, og som de ofte ikke havde erkendt var et juridisk problem.

Trods vores placering har vi klienter, der ikke bor i Gellerup. Omkring 60 % kommer fra andre dele af Aarhus eller andre dele af landet. Vi har ikke fået færre klienter fra Gellerup – tværtimod. Men antallet af henvendelser er steget fra ca. 700 i 1975 til ca. 2.700 i dag. Dertil kommer et meget stort antal telefoniske henvendelser.

Siden retshjælpens etablering i 1975 er der sket en væsentlig udvikling – både i Gellerupparkens beboersammensætning og med hensyn til antal og art af de juridiske problemer, vi møder. De to ting hænger sammen.

I 1975 var næsten alle beboere etnisk danske. Mange var førtidspensionister eller arbejdsløse. Mange var enlige forsørgere. Der var også en hel del studerende, der etablerede bofællesskaber i nogle af de store lejligheder. Fra midten af 1980'erne begyndte de fleste etniske danskere at flytte fra bebyggelsen, og området er nu i høj grad beboet af indvandrere og flygtninge. Den største gruppe kommer fra Libanon. Kommunens Gellerupsekretariat opgjorde i 2010, at over 50 % af de voksne beboere i Gellerupparken og nabobebyggelsen Toveshøj var uden for arbejdsmarkedet.

Som nævnt er der en klar sammenhæng mellem det forhold, at mange af vores klienter har en anden herkomst end dansk, og de problemer de præsenterer os for. Som de fleste andre retshjælpstilbud beskæftigede vi os de første år primært med traditionelle juridiske problemer: Familieret, lejeret, forbrugerkøb, erstatning og forsikring. De sager har vi selvfølgelig stadig, men billedet har ændret sig radikalt gennem de seneste 20 år. De største sagsområder er nu udlændingeret og socialret – de første år havde vi slet ikke sager på de områder.

Dagbogen

Man vil kunne se, at de fleste af de sager, jeg fortæller om, vedrører problemer, der er specifikke for indvandrere og flygtninge. Der er oftest tale om mennesker, der har særlige problemer med at gebærde sig i det danske system – de kommer fra andre lande med andre normer og systemer, og mange taler dårligt eller slet ikke dansk. Det betyder, at de både risikerer at gå glip af rettigheder og at blive ramt af sanktioner på grund af manglende kendskab til lovgivningen.

Sag nr. 1 vedrører en kvinde i slutningen af halvfjerdserne. Hun og hendes børn kom for nogle år siden til Danmark som kvoteflygtninge. Hendes mand var omkommet i krig. Siden er nogle af børnene flyttet til andre lande og kontinenter, og et barn er omkommet ved en tragisk begivenhed. Hun taler ikke dansk og er analfabet. Hun er blevet indkaldt til et møde med kommunens kontrolgruppe, der er blevet opmærksom på, at hun har været udrejst af Danmark i sammenlagt 3 måneder i 2018. Kontrolgruppens funktion er at bekæmpe socialt bedrageri og sikre, at der udbetales korrekte ydelser.

Kvinden har trods sin alder ikke ret til folkepension, idet hun ikke har boet i Danmark det antal år der kræves, for at man kan få folkepension. Derimod får hun det mindste pensionsbeløb (halvdelen af den pension, der gives til et pensionistægtepar) med hjemmel i § 27 i aktivloven. Fordi bestemmelsen findes i aktivloven, er hun omfattet af lovens almindelige betingelser, blandt andet § 5, hvorefter det er en forudsætning for at få hjælp, at man har ophold i Danmark. Det har hun altså ikke haft i 3 måneder. Bestemmelsen opregner nogle situationer, hvor man alligevel kan få hjælp, men det kræver, at kommunen giver tilladelse på grund af ganske særlige omstændigheder. Hendes datter forklarede, at moderen er meget skrøbelig på grund af de voldsomme begivenheder, hun har oplevet, og derfor har et stort behov for at besøge de børn, der bor langt væk. De var af den opfattelse, at hun kunne opholde sig i udlandet op til 6 måneder om året, uden at det havde betydning for hendes ydelse.

Det er meget forståeligt, at familien havde den opfattelse. Folkepensionister kan nemlig bevare pensionen under ophold i udlandet op til 6 måneder om året. Og de anså moderen for at være pensionist, der blot fik sin (lavere) ydelse efter en anden lov. Men sådan er loven ikke indrettet.

Den væsentligste grund til, at personer, der får hjælp efter aktivloven, skal opholde sig i Danmark, er, at de skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Personer, der får hjælp efter § 27 har ikke arbejdstilladelse, så de ikke skal stå til rådighed. Ankestyrelsen har truffet en principafgørelse (nr. 182-09) gående ud på, at et ægtepar på 84 og 76 havde ret til hjælp efter § 27, selv om de havde opholdt sig i udlandet i 2 måneder. Der blev navnlig lagt vægt på, at ægteparret ikke skulle stå til rådighed for arbejdsmarkedet, da de modtog kontanthjælp på grund af manglende optjening af ret til pension, og at der var tale om besøg hos deres børn, som boede i udlandet, samt at de ikke kunne klare rejsen på en måned på grund af helbredsæssige forhold.

Der er tale om en meget konkret afgørelse, hvori indgår flere faktorer. I arbejdet med sagen vil jeg selvfølgelig henvise til afgørelsen, men har ikke store forhåbninger til, at vi kan få medhold i, at hun har ret til hjælp i 3 måneder.

Bestemmelsen i § 27 kom ind i forbindelse med reformen i 1998, og jeg tror ikke, at lovgiver dengang har overvejet, om gamle mennesker, som ikke skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet, men som på grund af optjeningsreglerne ikke kan få folkepension, burde ligestilles med pensionister, når det gælder ophold uden for Danmark. Jeg kan ikke se reelle grunde til, at de ikke skulle have samme vilkår.

Årsagen til at kvinden var indkaldt til møde i kontrolgruppen, er, at hun fik hjælpen efter aktivlovens § 27 udbetalt i de 3 måneder, hun var udrejst for at besøge sine børn. Det er altså et spørgsmål om tilbagebetaling. Både hun og familien var af den overbevisning, at hun havde ret til at være i udlandet op til 6 måneder. Men var hun (de) i god tro? Det er en betingelse for, at hun kan slippe for et tilbagebetalingskrav.

Da hun ansøgte om hjælp, skrev hun under på en meget udførlig blanket, der informerede hende om en række forhold, blandt andet at det er en betingelse, at hun *har ophold i Danmark*. Hun er analfabet og kan ikke læse blanketten, men de fleste andre læser og forstår heller ikke den lange tekst med begreber, de ikke kender. Men det gør ikke, at man er i god tro. Der er i praksis en fast formodning om, at når man er blevet vejledt skriftligt, er man dermed ikke i god tro. Det er en bekvem formodning for myndighederne, men meget ofte er der ikke reelt tale om, at man er vejledt. Tænk blot på alle de gange, vi møder en alenlang række af "Forretningsbetingelser" på nettet. Hånden på hjertet: Har I læst dem? Forstået dem, inden I klikker ok?

Rigsrevisionen offentliggjorde i 2014 en beretning om fejludbetaling af sociale ydelser. Årsagerne til fejludbetalingerne opgjordes i 3 kategorier: 1. *Myndighedsfejl* – fx fejl, som kan ske, hvis en myndighed træffer beslutning om at tildele en ydelse til en borger på et forkert grundlag, 2. *Borgerfejl* – fx fejl, som kan ske, hvis en borger ikke har forstået sin oplysningspligt og derfor ikke fortæller myndighederne om ændringer i sine personlige forhold, som kan have betydning for en tildelt ydelse, og endelig 3. *Snyd* – fx fejl, som sker, når en borger for at opnå en social ydelse giver urigtige oplysninger eller undlader at give relevante oplysninger til en myndighed.

Vores klient hører under kategori 2 – hun har ikke forstået vejledningen. I beretningen fra 2014 konkluderer Rigsrevisionen bl.a. "*at myndighedernes kommunikation med borgerne i flere tilfælde er præget af så svært sprog og dårlig opsætning af breve og skemaer, at borgerne ikke forstår deres ret og pligt, når de er modtagere af sociale ydelser*". Men i praksis fastholdes formodningen om ond tro. I november 2016 offentliggjorde Rigsrevisionen en beretning som opfølgning til 2014-beretningen. 2016-beretningen beskæftiger sig

udelukkende med initiativer til at øge kontrolindsatsen og at evaluere effekten af den. Myndighedernes kommunikation var ikke i fokus i denne beretning.

I **sag nr. 2** henvendte en mand af afrikansk oprindelse sig for at søge hjælp på sin mors vegne. Moderen bor i hjemlandet. Faderen, som nu er død, havde arbejdet i Tyskland, hvor han optjente pension. Moderen fik derfor – i hjemlandet – en mindre enkepension. Vores klient havde fuldmagt fra moderen og medbragte flere lange skrivelser fra de tyske skattemyndigheder. Han havde aldrig været i Tyskland og forstod ikke tysk. Hans danskundskaber var temmelig sparsomme.

Breve var fra den tyske skatteforvaltning og handlede om, at hans mor skulle skaffe en erklæring fra sit hjemlands myndigheder om, hvorvidt hun blev beskattet af sin enkepension i hjemlandet. Der er tale om et land, der i mange år har været i borgerkrig, og der er ingen skattemyndigheder i landet. Det skrev jeg til de tyske skattemyndigheder, så må de se, hvad de stiller op med det. Jeg har ikke fået noget svar endnu, men brevene tyder på, at heller ikke tyske myndigheder i deres kommunikation overvejer, hvem de henvender sig til og om hvad.

Klienten i **sag nr. 3** er også kommet til Danmark fra et afrikansk land. Han har fået asyl og har siden søgt familiesammenføring med ægtefælle og børn. Børnene har fået opholdstilladelse, men der er givet afslag på familiesammenføring med ægtefællen. Han er altså alene med børnene, både praktisk og økonomisk. Problemet er, at han ikke betragtes som værende enlig forsørger, selv om hans situation svarer til den enlige forsørger. Som enlig forsørger har man ret til ordinært og ekstra børnetilskud, den anden forælder kan sættes i bidrag, som kan udbetales forskudsvis af Udbetaling Danmark, og man får et særligt fradrag i forbindelse med fastsættelse af betaling for dagpasning. Faderen modtager ingen af disse ydelser, dels fordi han som nævnt ikke falder ind under definitionen "enlig forsørger", dels fordi Statsforvaltningens (nu Familieretshusets) praksis går ud på, at selv om en af forældrene ikke bidrager til børnenes forsørgelse, fastsætter man kun bidrag, hvis samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelse.

Vi har en lignende sag, hvor en gift person efter en hjerneskade har ophold på en handicapinstitution. Hans økonomi giver ikke råderum for, at han kan bidrage til familiens forsørgelse, idet institutionsbetalingen beslaglægger hele hans indtægt. Statsforvaltningen har afslået at fastsætte bidrag, fordi årsagen til, at ægtefællerne ikke bor sammen, er, at en af ægtefællen på grund af handicap ikke kan bo sammen med familien.

Jeg undrer mig over denne praksis. Loven siger blot, at begge forældre hver for sig er forpligtet til at forsørge barnet, og at hvis en af forældrene forsømmer sin forsørgerpligt, kan vedkommende sættes i bidrag. I modsætning hertil fremgår det Lov om ægtefællers økonomiske forhold § 56, stk. 1, at en ægtefælle, der forsømmer sin pligt til at forsørge den anden ægtefælle kan sættes i bidrag til den anden ægtefælle. I Karnovs⁴ kommentarer til loven står der, at "*Ligeledes må (det) antages, at bidrag kan pålægges efter en samlivsophævelse, der ikke skyldes uoverensstemmelse, men f.eks. skyldes indlæggelse på hospital eller afsoning af fængselsstraf*". Normalt lægger vi i dansk ret større vægt på, at børnene forsørges end på forsørgelse af en ægtefælle.

Hvis jeg skal komme med en forklaring på den forskellige praksis, er det eneste, jeg kan komme på, hensynet til de offentlige kasser. Bidrag til børn kan nemlig udlægges forskudsvis af det offentlige. Den bidragsberettigede er altså sikret det mindstebeløb, der kaldes normalbidrag. Det offentlige indtræder så i kravet mod den, der skal betale bidrag. Det indebærer en risiko for, at staten aldrig får sit tilgodehavende – og det er da også tilfældet, at det offentlige har mange penge til gode i form af forskudsvist udlagte børnebidrag.

Til sagen om ægtefællen på institution kan jeg tilføje, at jeg har trukket klagen over afslag på bidrag tilbage. Kommunen har nu efter flere år besluttet at give den pågældende en ydelse til dækning af børnenes forsørgelse (det er en konsekvens af, at den pågældende institution hører under almenboligloven og ikke servicelovens § 108). Hører boligen under Almenboligloven fastsættes huslejen uden hensyn til den handicappedes forsørgelsespligter over for ægtefælle og børn, mens der ved fastsættelse af lejen i forbindelse med botilbud efter servicelovens § 108 netop skal afsættes et tilstrækkeligt beløb til at opfylde forsørgelsespligten, således at ægtefællens og børnenes levevilkår ikke bliver ringere på grund af, at beboeren er flyttet ind i botilbuddet.

⁴ Karnovs Lovsamling – i daglig tale bare Karnov – er en lovsamling, der indeholder alle væsentlige danske love. Lovene er kommenteret med fortolkninger.

Men heller ikke i denne sag ydes der ordinært og ekstra børnetilskud og begge ægtefællers indtægter indgår ved beregning af betaling for dagpasning. Det er dog lykkedes os gennem samarbejde med familieafdelingen ekstraordinært at få bevilget socialpædagogisk friplads.

Det eneste – meget ringe – råd, jeg har kunnet give disse klienter, er, at de kan lade sig skille.

I **sag nr. 4** havde klienten fået tilkendt førtidspension. Han opfyldte imidlertid ikke pensionslovens krav om opholdstid i Danmark og fik derfor kun tilkendt brøkpension. Udbetaling Danmark havde ganske vist meddelt ham, at han – fordi han havde fået asyl efter udlændingelovens § 7 og kom til Danmark fra et andet land, som han var flygtet til i første omgang – ville være berettiget til fuld pension. Den tid, han havde opholdt sig i hjemlandet og i det første land, han havde søgt tilflugt i, ville blive medregnet ved beregning af hans opholdstid. Nu sad han så pludselig med et brev fra samme Udbetaling Danmark, hvor der stod, at han kun kunne få brøkpension.

Afgørelsen er korrekt. Retstilstanden var indtil sidste år som Udbetaling Danmark havde skrevet i det første brev. Men reglerne blev ændret i 2018. Begrundelsen var, at flygtninge skal ligestilles med danske statsborgere – derfor fandt Justitsministeriet, at ændringen ikke ville være i strid med Flygtningekonventionen.

I sit høringssvar til lovforslaget skrev Dansk Flygtningehjælp bl.a., at *”Hovedparten af flygtninge har ikke haft mulighed for at forberede deres flugt, opspare penge til etablering i et nyt land eller medbringe eventuel opsparing. Dansk Flygtningehjælp mener ikke, at flygtnings situation kan sammenlignes med andre udlændinge og danskere”*. og at det fremgår *”af Flygtningekonventionens artikel 24, 1 (b), at staterne skal give flygtninge samme behandling som egne borgere i forhold til lovbestemmelser om social tryghed, herunder bestemmelser i relation til alderdom”*.

I sit høringssvar skrev Institut for Menneskerettigheder bl.a., at *”den foreslåede formelle ligestilling mellem flygtninge og danske statsborgere samt andre udlændinge formentlig må(tte) antages ikke at være i overensstemmelse med Flygtningekonventionen og andre internationale menneskerettighedskonventioner”*. Man anførte endvidere, at *”formålet med Flygtningekonventionens bestemmelser er at sikre, at flygtninge reelt får samme offentlige hjælp og støtte som landets egne statsborgere. Bestemmelsen er udtryk for en pligt til – i lyset af flygtnings særlige baggrund – at behandle flygtninge som egne borgere. Grundtanken i Flygtningekonventionen er, at flygtninge, der i øvrigt opfylder betingelserne for at opnå asyl, skal have samme ydelse som landets statsborgere. Flygtninge adskiller sig fra indvandrere og danske statsborgere, der frivilligt tager ophold i udlandet, fordi flygtninge har været nødsaget til at flygte fra deres hjemland”*.

Retstilstanden er ikke endeligt afklaret, idet også Justitsministeriet erkender, at der er en vis procesrisiko, altså at en flygtning, der på grund af lovændringen kun har fået tilkendt brøkpension, måske kan vinde et søgsmål mod det offentlige.

Lovgivningen er kompleks – og den bliver strammet

Denne dagbog indeholder ikke alle de sager, jeg har haft i løbet af de to dagvagter. Jeg har udvalgt disse fire, fordi de demonstrerer forskellige aspekter af de problemer, man møder som flygtning eller indvandrer i vores system, hvad enten det hænger sammen med kompleksiteten i systemet eller med forskellige åbenbare eller skjulte stramninger af udlændinge- og dermed også af socialpolitikken.

Tale til Næstehjælperne – netværk for protest og praktisk hjælp til reformramte

Socialpolitisk Forening Hovedstadens årlige initiativpris – Yggdrasilprisen – blev den 2. maj 2019 tildelt Næstehjælperne. Adam Johansen holdt talen til prismodtagerne

Det er særdeles berettiget, at Socialpolitisk Forening i Hovedstaden har valgt at give Yggdrasil prisen til Næstehjælperne for deres banebrydende socialpolitiske arbejde. Næstehjælperne har sammen med andre af de sociale modstandsbevægelser formået at organisere de, der er udpeget til at være de svageste i samfundet. Næstehjælperne har klogt og offensivt forenet politiske aktiviteter med et omfattende socialt hjælpearbejde.

Min baggrund for at stå her er, at jeg har undervist i socialpolitik og lavet undersøgelser af fattigdom. Af starthjælpen, af integrationsydelsen og af socialt belastede familier på almindelig kontanthjælp. Jeg fandt bl.a. ud af, at familier på almindelig kontanthjælp, før Thorning-regeringens kontanthjælpsreform i 2014, faktisk også syntes, at de var fattige. Og så er jeg bisidder for to reformramte.

Nogle af jer kender jeg, alligevel taler jeg i dag udefra.

Jeg har **tre ting**, jeg vil tale om. Først om hvordan **Næstehjælperne skaber forandring**; så om hvordan **fattigdom er en politisk strategi, vi er oppe imod**; og for det tredje om nogle **skjulte sammenhænge**.

FØRST OM FORANDRING

Næstehjælperne blev dannet på Facebook i sommeren 2016 som en direkte følge af kontanthjælpsloftet. Fra start af ville Næstehjælperne kæmpe for at ændre lovgivningen om fleksjob og førtidspension og om sygedagpenge. Næstehjælperne har aktioneret imod fattigdom og har protesteret imod ghetto-pakken.

En af de første aktioner var i julen 2016, hvor Næstehjælperne pyntede busskure op, så de kunne huse de mange flere, der ville blive hjemløse af de lave ydelser, Jul i Lykkeland. Den seneste protestaktion er hjerteaktionen for Danmarks 64.500 fattige børn, og den aktion er stadig i gang.

Næstehjælperne er en del af de sociale modstandsbevægelser, der på forskellig måde arbejder imod social ulighed og for social retfærdighed. Sammen med Jobcentrets Ofre har Næstehjælperne aktioneret imod den restriktive praksis på førtidspensions- og sygedagpengområdet i Københavns kommune. Og modsat, har

Næstehjælperne også demonstreret til støtte for Norddjurs kommune, der til forskel fra København har fortolket samme lov til at give mange førtidspension. Næstehjælperne har et bisidderkorps, live-streamer deres aktiviteter og sender Bisidder-TV mm.

Samtidig er Næstehjælperne et netværk, der med flere end 20.000 deltagere på Facebook, organiserer indsamling og uddeling af mad, tøj, legetøj og alt mulig andet, hvis det kan skaffes frem.

Den praktiske hjælp afhjælper de afsavn, som økonomisk fattigdom og smalhals medfører. Næstehjælperne udfører et kæmpe socialpolitisk arbejde, som er en direkte følge af et politisk flertals beslutninger i Folketinget og i kommunerne.

Næstehjælperne er udtryk for noget nyt. De seneste 20 år er der politisk skabt fattigdom i Danmark, i begyndelsen med integrationsydelsen i 1999, så med starthjælpen i 2002 også med det første kontanthjælpsloft i 2006. Og videre frem. Men ikke før end med Næstehjælperne er det lykkedes for de reformramte, for de fattiggjorte, selv at organisere sig.

Det er en socialpolitisk bedrift, og det giver tro på forandring.

Næstehjælperne skriver, at de nyder at gøre noget sammen og for hinanden, og at der opstår nye venskaber. Næstehjælperne viser, at den afmagt og isolation, fattige og syge kan have i, kan vendes til fællesskab og handling. Sammen er vi stærke, siger Næstehjælperne.

Og så er jeg kommet frem til noget afgørende for kampen imod fattigdom. En ting er, at de, der forsørges af overførselsindkomster, udskammes, noget andet er, om de faktisk tager skammen på sig. Fra forskning i fattigdom ved vi, at de, der ikke kan forsørge sig selv, ofte skammer sig. Som en mor sagde til mig i et interview, *'når man er på kontanthjælp, er man ikke noget'*. Igen, det var før kontanthjælpsreformen i 2014, så hun modtog fuld kontanthjælp.

Fra forskning ved vi, at også i tidligere tider, hvor bistandsmodtagere blev set på som personer med forandrings- og udviklingsønsker frem for som arbejds- og forandringsuvillige, at selv dengang i 1970'erne følte folk skam over at være offentlig forsørgede.

Dogmet om selvforsørgelse er dybt forankret i vores kristne og sociale kultur.

I nyere forskning om fattigdom fortæller nogen med egne ord – også store børn, at de skammer sig over at være fattige. Andre siger det indirekte, fx fra min undersøgelse, *'jeg går ikke til forældremøder på skolen, for jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, når der er indsamling til en hyttetur'*. Eller en dreng på 10 år, *'jeg skammer mig ikke over min mor, jeg skammer mig overfor mine klassekammerater'*.

Ud fra empiri og teori om skam, tænker vi, at skam er en følelse, en tanke om, at man som person, pga. af hele ens selv, er en skidt karakter. Man er selvforskyldt fattig eller syg, eller hvordan man nu er uværdig. Psykologien er i princippet magtesløs overfor strukturel skam, skam kan ikke fjernes med terapi. Skam er en social følelse og kan kun modarbejdes socialt. Skam kan vendes til vrede og til stolthed gennem fællesskab med andre og udadvendt handling. Nogle undersøgelser viser, at skam over ikke selv at kunne forsørge sig er udbredt i mange lande, selv lande med et helt andet omfang af fattigdom og en anden kultur.

Det er blevet fortolket til, at et lands sociale orden, et lands magthavere og deres herredømme bygger på skam og på at holde live i og evt. forstærke skam. Jeg ved ikke, hvor vigtig skam er for magtstrukturerne i Danmark – det er ikke undersøgt og det er svært at undersøge, for politisk skabt skam vendes indad og blokerer for handling.

Jeg tænker, at det Næstehjælperne gør, modvirker og vender skam til vrede, til større kontrol over eget liv og til kollektiv handling. Det kan være befriende for den enkelte, og når de fattige i fællesskab ikke affinder sig med fattigdom og politisk ydmygelse, kan det blive en udfordring for den bestående orden.

OG SÅ TIL: HVORFOR FATTIGDOMMEN SKAL VOKSE

Mit andet punkt er at sige noget om, hvordan det er **en politisk strategi** at sørge for, at fattigdom vokser og forværres. Jeg bevæger mig ud på dybt vand, for det er også nødvendigt at kunne svømme derud. Det er nødvendigt at analysere hvad der foregår og tænke politisk. Det stiller de fattige bedst mulig, når vil bekæmpe fattigdom, og det sociale systems mistro og mishandling af syge.

Hvad ved vi snart sagt **ikke** om fattigdom i Danmark og i de lande, vi ligner mest?!

Vi ved efterhånden rigtig meget, vi ved, hvordan fattigdom kan forvride og forkvakle børn og voksnes liv, når de her og nu lever med afsavn og social isolation, når de lever med vanskelige relationer imellem børn og forældre, og når de skal affinde sig med myndigheders restriktive praksis og moralske frem for faglige vurderinger.

Det sociale system kan spille en selvstændig rolle i varigheden af fattigdom og endda forværring af sygdom. Udueligt forvaltningsarbejde, hvor fx ressourceforløb trækker ud i årevis med gentagne arbejdsprøvnings, bortkomne journaler, gentagne lægeerklæringer og tilsidesættelse af fagfolks, selv lægers vurderinger, kan forværre konsekvenser af en lav indkomst og af et skrøbeligt helbred.

Vi ved fra forskning, hvad fattigdom kan betyde for den enkeltes tilværelse på længere sigt og for samfundet. Vi ved fx, at starthjælpen ikke har skaffet flere i arbejde over sigt, men at den har styrket sandsynligheden for, at de som voksne får kortere uddannelser og dårligere indkomster end deres jævnaldrende. Sandsynligheden for, at starthjælpsmodtagere begår mere berigelseskriminalitet, er vokset.

Vi ved, at måske 100.000, hvis ikke flere, familier ikke får nok at spise. Vi har endda fået Institut for Menneskerettigheders ord for, at integrationsydelsen sandsynligvis er i strid med Grundloven. Det kan kun afgøres, hvis familier på integrationsydelse går til Højesteret.

Den viden er afsæt for min anden pointe. Det nuværende regeringsflertal er fuldstændig upåvirkelige for rapporter og undersøgelser af fattigdom. Flertallet er ikke til at råbe op. Den omfattende dokumentation for konsekvenser af den politisk igangsatte fattigdom ser ud til at være ligegyldig.

De ser på de politisk fattiggjorte som instrumenter for en strategi, hvor de fattiges situation for så vidt rager dem en høstblomst. Der er sikkert mere på spil, men jeg tænker, at fattigdom indgår i en politisk strategi for bestemte interesser. Det er måske lidt vidtløftigt, men jeg tænker, at kampen for afskaffelse af fattigdom, som Næstehjelperne går forrest i, er oppe imod nogle tunge dynamikker og interesser.

Fattigdom kan berige de i forvejen velstillede, ikke mindst kapitalejere, der kan få arbejdskraft til lavere løn og dermed større profit. Fattigdom er et genialt værktøj til at sænke lønnen.

Fattigdom disciplinerer de, der har et arbejde, til at se positivt på arbejdspladsens formål og glemme alt om interesseforskelle, uanset hvor nedslidte og stressede de er. Bid smerterne i dig og opgiv tanken om at søge pension. Fattigdom er med til at lukke munden på de ansatte og få dem til at holde ud.

Fattigdom betyder mindre glæde af den kollektive beskyttelse, som velfærdsstat og socialpolitik kunne være, imod markedets og effektiviserings mulige brutalitet i form af sygdom og udgrænsning.

Så er det sagt. Der er andre faktorer end fattigdom, der svækker lønarbejdernes interesser. Men fattigdom indgår i en interessekamp, der ikke er så fjern fra Næstehjelperne, som det umiddelbart kunne se ud.

Kampen imod fattigdom er også oppe imod en masse indpakninger og tilsløringer.

En indpakning er at afvise, at der overhovedet findes fattige i Danmark. Jeg tror faktisk, den påstand deles af mange ud over de borgerlige partiers vælgere: 'Der er da ikke nogen der sulter i Danmark. Hvis de ikke har mad nok, er det deres eget valg.' Forestillingen om velfærdsstatens sikkerhedsnet, og det politiske misbrug af, at Carina ikke var fattigdomsgrænse-fattig, er udbredt. Næstehjelperne ved noget andet.

En anden indpakning er at forbinde flygtninge og indvandrere med næsten alle sociale problemer. Alt fra kvinders ligestilling, til kriminalitet, og til belastede boligområder knyttes til bestemte udlændinge. De er rambukke for sociale forringelser på alle mulige områder. Det gælder også fattigdom.

For det tredje. Starthjælpen blev indført med et formål om beskæftigelse og afskrækkelse fra at vælge Danmark som asylland. Men starthjælpen var samtidig et politisk eksperiment for at se, hvor langt indtægten for en offentlig forsørget familie kan presses ned. Et eksperiment som så kunne bane vejen for at indføre fattigdom for andre. Det er fattigdom som politisk strategi, og den fortsætter. Det nugældende kontanthjælpsloft og time-reglen er skrappe regler, end de var under Fogh Rasmussen.

En fjerde indpakning er påstanden om 'dem og os'. Den er sejlivet. Der er 'os', de der er i arbejde og har mere til fælles med deres arbejdsgivere og ledere end med dem, der er offentligt forsørgede. De er 'dem'. De, der er på dagpenge, på pension og på efterløn, kan 'vi' nok identificere 'os' med, men kontanthjælpsmodtagere er 'dem'. De er stemplet til at være en samlet gruppe af afvigere i forhold til arbejdsnormen.

Til sidst. Der sker en bevidst tingsliggørelse af os som mennesker, vi reduceres til at være arbejdskraft og arbejdskraftreserve. Vores sygdomme og tilkæmpede goder står i vejen. Det er forklaringen på, at Claus Hjort Frederiksen til bage i 2008 sagde om unge med skizofreni, at *'det nytter jo ikke noget, at sætte deres ydelse op, for så bliver de ikke raske'*. Et andet eksempel på tingsliggørelse var, da Merete Vestager sagde de berygtede ord, *'sådan er det jo'*, som kommentar til at gøre afstanden fra dagpenge til kontanthjælp kortere, og tingsliggørelsen forklarer også, at Løkke som argument for tilbagetrækningsreformen udtalte, *'jeg vil ikke risikere, at en person der kan arbejde, går på pension'*.

Sygdom og nedslidning er politiseret. Vi skal arbejde til vi segner, og til det formål er fattigdom en virksom trussel.

SKJULTE SAMMENHÆNGE

Er der flere sammenhænge? Ja, det er min tredje pointe. Jeg vil nøjes med to eksempler på sammenhænge, som ofte skjules. Politiske forhold, som hænger sammen, bliver ikke sat sammen.

Den ene sammenhæng er, hvem der er berettigede til samfundets hjælp, og hvem ikke.

Finanskrisen i 2008 blev udløst af bankerne, alligevel trådte regeringen til med bankpakker. Bankerne fik penge finansieret af skatteyderne uden nogen modkrav, fx om at betale tilbage, når bankerne igen var oppe og køre. Her sagde Sass Larsen noget rigtigt, *'det er Danmarkshistoriens største tyveri'*. Bankerne var berettigede til samfundets hjælp.

Andre er mindre berettigede til samfundets hjælp. Reformen af fleksjob og førtidspension fra 2013 blev direkte begrundet med, at samfundet skulle spare. Min pointe her er, at til trods for indpakning om glæden ved at arbejde, ressourceforløb og borgernes medinddragelse, meddelte Mette Frederiksen de, der er for syge til ordinært arbejde og til fleksjob, ikke er værd at bruge så mange penge på.

De reformramte er mindre berettigede til samfundets hjælp. Mette Frederiksen sad i en regering, der både sparede på fleksjob og pension og på kontanthjælpen. Unge familier kunne med kontanthjælpsreformen i 2014 risikere at miste mere end 8000 kroner i kontanthjælp hver måned. Regulering af overførselsindkomster blev også udhulet under Thorning.

Samtidig bidrog Thorning-regeringen til den linde strøm af skattelettelser til de velstillede. Skattelettelser fra 2002 frem til i dag betyder, at 52 mia. er foræret væk. De mangler i statskassen hvert år.

Generøse bankpakker og skattelettelser samtidig med færre penge til de arbejdsløse og syge giver ikke logisk mening, men det giver mening, hvis man har øje for, at samfundet er et klassesamfund. Den sammenhæng er næsten blevet skjult.

Det andet eksempel er SKAT sammenholdt med kontrol af indkomst og formue. Jeg tænker på, at da Fogh Rasmussen fyrede en masse ansatte i SKAT, var det et højtråbende signal til de rige om at berige sig.

Samtidig blev kontrollen med overførselsindkomster blevet skærpet med nøjeregnende grænser for indkomst og formue. Adgangen til forsørgelse begrænses af tvang og sanktioner mod de, der har størst behov.

Igen, det giver ikke logisk mening.

Klassiske sanktioner på jobcentre og i forvaltningen har skabt et jobcentersyndrom, hvor de fattige og syge frygter det sociale system og de ansatte. Synlige og effektive tvangsmekanismer kombineres med en indtrængen i det indre, hvor den syge og fattige skal føre en kamp imod sig selv. Den udpining af sjælen kan kun have fordel af skamfølelse.

Og så til slut mine ideer til

FORANDRING

Der er en regel på Næstehjælpernes Facebook side, om at man kun må give råd, hvis man har fået tilladelse. Det er klogt, for man kan være så træt, så træt, af at få gode råd, ikke mindst fra sagsbehandlere - og bare have et behov for hjælp.

Jeg vil til forskel fra personlige råd nogle give politiske råd og ideer.

Næstehjælperne har stærke alliancer med de andre modstandsbevægelser og med frivillige organisationer som fx Mellemløst Samvirke. Sådanne alliancer er guld værd. Der sker også meget andet i verden, som er af betydning for de reformramte, fx i boligområderne. Jeg vil holde mig til fattigdom og sygdom.

De, der ikke er reformramte skal gøres opmærksomme på, at de lynhurtigt kan blive det. Alle kan blive arbejdsløse og syge, og der er en meget kort vej fra arbejde til kontanthjælp.

Den risiko situation, tænker jeg, skal udnyttes af Næstehjælperne sammen med andre til at skabe endnu stærkere alliancer for at få fattigdom afskaffet og få sygdom gjort fri af beskæftigelsespolitikken.

Jeg tænker på at nå dem, der er i arbejde. De skal vindes for at indgå i kampen imod fattigdom og moralisering af sygdom. Den kamp er i deres egen interesse, faktisk i deres meget nærgående interesse.

Jeg tror ikke Folketingsvalget vil ændre meget, måske vil loftet blive afskaffet, men med hvad? Det er uklart. Nok er Mette Frederikssens udmelding om en ret til tidligere tilbagetrækning for de nedslidte utydelig. Men udmeldingen gør klokkeklart, at hun ikke vil ændre afgørende på fleksjob- og førtidspensionsreformen. Der skal et kæmpe politisk pres til. Det er Næstehjælperne allerede i gang med.

Næstehjælperne kommer fortsat til at knokle på. Alle de sociale modstandsbevægelser er nødvendige, men der skal ske noget mere, hvis det skal rykke politisk.

63 faglige og sociale organisationers Værdig-Reform var noget nyt, fordi fagbevægelsen engagerede sig i de reformramte. Vi mangler, at fagbevægelsen engagerer sig stærkere i en mobilisering for at ændre fleksjob- og førtidspensionsreformen.

De, der er i arbejde, skal også vindes for, at alliere sig med de reformramte imod fattigdom. Næstehjælperne skal, efter min mening, opsøge dem, der er i arbejde og deres lokale fagforeninger, for at få dem til at tage affære sammen med de reformramte.

Der er en mur af 'dem og os' at bryde igennem, men den er gjort svagere. Der er tegn på, at nye alliancer er mulige. Hvem havde fx set musketer-eden komme, og hvem havde set DJØF-formanden for de dommerfuldmægtige være en af de ihærdigste aktivister.

Der er stadig en mur at bryde ned, for der er ikke tradition for, at fagbevægelsen kæmper for de ikke-organiserede med mindre, de er i arbejde. Men situationen har ændret sig med den korte dagpengeperiode. Og der er tegn på nye solidaritetsformer.

Linda Villadsen, initiativtager til Næstehjælperne, tog imod Yggdrasilprisen på alle næstehjælpernes vegne

Her i lokalet sidder der måske også nogle socialrådgivere og andre ansatte i kommuner, måske endda fra jobcentre i Københavns kommune. De 11 socialrådgivere fra Lærkevej, der stod frem, var modige. De skrev om arbejdsforholdene som en forhindring for det sociale arbejde.

Det og demonstrationerne udenfor Lærkevej banede vejen for forsøg med forbedringer af de ansattes arbejdsforhold. Men det er ikke nok for de reformramte. Den kommunalpolitisk besluttede praksis kan ændres meget. Det gælder også for de fattige.

Kan de ansatte ude i forvaltningerne også handle politisk for at ændre praksis i det sociale arbejde med sygdom og fattigdom?!

Næstehjælperne er af stor betydning for praktisk hjælp til mange fattige. Derfor er **Næstehjælperne – for protest og praktisk hjælp til reformramte** en stærkere protest bevægelse, end hvis Næstehjælperne kun var politisk.

Om Yggdrasil-prisen

I 2013 besluttede Socialpolitisk Forening Hovedstadens generalforsamling at indstifte Yggdrasil-prisen, som hvert år skal gives til en person, en institution eller en organisation inden for Hovedstadsforeningens område for et "fremragende socialpolitisk initiativ" i det forløbne år.

Yggdrasil er livets træ. Træet har tre rødder. Den ene rod voksede ind under Asgård, hvor guderne levede, frem under den rod sprang kilden, som hed Urdarbrønden. Ved den kilde samledes guderne hver dag for at rådslå. Her levede også Urd (fortids-), Verdande (nutids-) og Skuld (fremtids-) gudinderne. Den anden rod voksede ind under Jotunheim, hvor rimtuserne (jætterne) boede. Ved denne rod lå visdommens brønd (Mimers brønd). Brønden var ejet af jætten Mimer der gav gode råd, når guderne havde brug for det. Mimer var så klog, fordi han hver dag drak af visdommens brønd. Den tredje rod voksede ind over dødsriget Hel i Niflheim. Ved den rod var kilden Hvergelmer. Det var fra denne vandet kom, da verden blev skabt. Yggdrasil, livets træ, holdt sammen på alt dette, det havde en meget stor kraft der overgik alt andet på jorden.

Se hele prisoverrækkelsen her: <https://www.facebook.com/naestehjaelpertv/videos/332229204157676/>

Børnene på Sjælsmark

Borgerforslaget "Afviste asylbørn skal tildeles bedre vilkår i hjem- og udrejsecentre og midlertidig opholdstilladelse senest 18 mdr. efter endeligt afslag." har opnået 50.000 støttere inden for fristen. Forslaget er sendt til Folketingets Administration. Du kan læse mere ved at klikke her: [borgerforslag](#).

Med venlig hilsen

Folketingets Administration

Opråb

Danmark den 24. maj 2019

Kære Politikere,

Der er brug for en strategi for, hvordan den organiserede del af det frivillige sociale arbejde i Danmark statsligt skal understøttes. Vores opråb kommer på baggrund af den igangværende debat og mange års kamp for ordentlige vilkår på området.

Rigtig mange politikere fra begge fløje bruger tid i denne valgkamp på at rose civilsamfundet og de frivillige og mange bruger også taletid på at forklare, hvordan samarbejdet imellem de tre sektorer (den private, den offentlige og civilsamfundet) bliver afgørende for, at vi kan opretholde vores velfærdssamfund, som vi kender det i dag.

Nu må der handling bagved ordene. I har lukket satspuljen, så hvad er planen for en ordentlig finansiering af området fremover?

Tiden er forbi kludetæppe-økonomi og dårlige arbejdsforhold for dem, som får de frivillige sociale hjul til at dreje i Danmark. Vi tager os i organisationerne af tusinder og atter tusinder af sårbare og udsatte børn, unge og voksne, som, hvis ikke vi var der, ville drukne i deres ensomhed, mistrivsel, skilsmisse, misbrug, vold, hjemløshed, angst eller depression og meget andet.

Hvis I mener, at der er brug for et stærkt og velorganiseret civilsamfund, som kan være gode samarbejdspartnere for det offentlige, og som i øvrigt lever op til krav om good governance samt kan levere dokumenterede resultater, så er det nu, I skal op af stolene.

Vi og alle de mennesker, vi støtter og hjælper, har ikke brug for at høre mere om, hvad I ikke vil økonomisk med vores område, vi har brug for at vide, hvad I gerne vil, og det handler om permanente driftsmidler – ikke alt muligt andet.

Venlige hilsner fra

TIL DIN KALENDER

P.t. intet nyt fra Folketinget

Det er praksis, at Folketingets almindelige virksomhed standses, når valget er udskrevet. Der er derfor ikke planlagt flere møder i Folketingssalen.

15.6. kl. 13.00-15.00 Immigrantmuseet, Stavnsholtvej 3, Farum

Indvielse og bogpræsentation: Ole Hammers bog, *Bidrag til Danmarks Indvandringshistorie – Halvtreds år ved frontlinien*, og præsentation af Indvandrerhistorisk Selskab. Taler og foredrag ved bl.a. forhenværende indenrigsminister Birte Weiss, samt musikalsk surprise. Arrangementet er gratis, men tilmelding nødvendig på museerne@furesoe.dk.

26.6.2019 kl. 19.00-20.30 Tranquebar Boghandel & café, Borgergade 14, København K

Sogne- og indvandrerpræst Niels Nymann Eriksen: Præsentation af bogen *Gæstfrihed*
Hvordan møder du et menneske, du ikke kender? Møder du den fremmede med forbehold, mistro eller frygt? Eller med nysgerrighed og interesse i tillid til, at der kommer noget godt ud af mødet?
Med afsæt i sin dagligdag som sogne- og indvandrerpræst og sin egen, personlige historie giver Niels Nymann Eriksen et indblik i, hvad mødet mellem mennesker kan indebære; og måske endda på en måde, der kan inspirere til mere uforbeholdne møder med den fremmede.
Billet á 50,- gennem billetto.dk (gratis, hvis du er Tranquebar-medlem)

15.8. kl. 17.00-19.00 Hovedbiblioteket/Salonen, Krystalgade 15, København K

Peter Øvig Knudsen, journalist og forfatter, har udgivet adskillige dokumentariske bøger om nyere danmarkshistorie og har været særligt optaget af at skildre frihedskampe og oprørsbevægelser i bøgerne *Efter drabet* (2001), *Birkedal* (2004), *Blekingegadebanden* (2007) og *Hippie* (1: 2011 og 2: 2012). I 2014 fulgte *Nakkeskuddet*, hvor han skrev om udfordringerne ved at beskrive virkeligheden, og i 2016 udkom *BZ – Du har ikke en chance – Tag den!*, hvor nye og ikke hidtil hørte stemmer fortalte om BZ-bevægelsens historie. I foråret 2019 er han aktuell med *Min mor var besat - Da jeg mødte depressionens dæmon. – Fri entre*

Fra redaktionen

Stoffet i denne udgave af OPSLAGSTAVLEN er både lidt bagudrettet og lidt fremadrettet.

Lidt bagudrettet: Fordi vi bringer materiale fra to arrangementer, der var annonceret i SOC DOK nr. 2/OPSLAGSTAVLEN april-maj 2019:

SOCIALPOLITISK PLATFORMS debatmøde den 25. april i Folketingets Fællessal – [resumé af debatoplæg](#), og [Bestyrelsens beretning](#) til Socialpolitisk Forening Hovedstadens generalforsamling den 2. maj

Lidt fremadrettet: Fordi vi annoncerer nogle få arrangementer i perioden juni-august 2019, som er mest præget af den forestående sommerferie.

Til gengæld kan vi allerede nu annoncere, at vi vender stærkt tilbage efter sommerferien, med bl.a. besøg/ rundvisninger i flere af de såkaldt "hårde ghettoer" og "udsatte boligområder": **Taastrupgård i Høje-Taastrup, Tingbjerg i Brønshøj-Husum og Mjølnerparken på Nørrebro. Måske også i Urbanplanen på Amager.**

De enkelte besøg bliver tilrettelagt i samarbejde med beboere og boligsociale medarbejdere i området. Besøgene er endnu ikke datofastsat, men vi melder dem ud, så snart der er sat dato og tidsrum på – og et loft for, hvor mange der kan være med på den enkelte tur.

På gensyn – og rigtig god sommer!

INVITATION

Lørdag d. 15. juni kl. 13-15

Vi har hermed fornøjelsen af at invitere til bogpræsentation og indvielse af Indvandrerhistorisk Selskab. Kom til en festlig dag med musik, taler og netværksdannelse på Immigrantmuseet.

Program for dagen

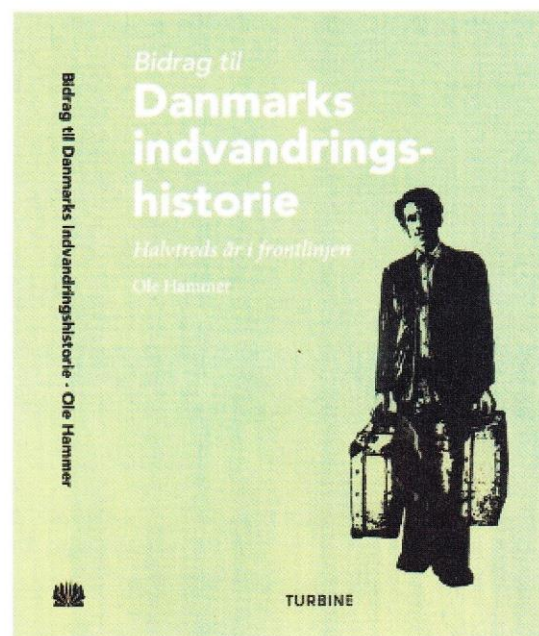
- **Velkommen og præsentation** v. direktør for Furesø Museer, Cathrine Kyø Hermansen og museumsinspektør Malene Dybbøl
- **Indvandringens betydning for Danmark** v. fhv. indenrigsminister Birte Weiss
- **Præsentation af bogen "Bidrag til Danmarks Indvandringshistorie"** v. journalist Ole Hammer
- **Musikalsk festfyrværkeri** v. Trio Valakia og lidt godt til ganen

Immigrantmuseet, Stavnsholtvej 3, 3520 Farum.

Arrangementet er gratis, men med tilmelding til:

mdy1@furesoe.dk

Med venlig hilsen
Immigrantmuseet og Forlaget Turbine

Ole Hammer er journalist og har siden 1970 beskæftiget sig med indvandring - som redaktør af Fremmedarbejderbladet, i Mellemfolkeligt Samvirke og Dansk Flygtningehjælp, som leder af Udrykningsholdet, i Københavns Kommune og som konsulent for indvandrerorganisationerne. Ole Hammer har skrevet en lang række bøger om indvandrere, flygtninge og det flerkulturelle samfund. Han har fungeret som rådgiver og konsulent for ministerier, kommuner, faglige organisationer, institutioner og virksomheder og selv sat integrationsprojekter i søen.

Ole Hammer modtog i 1994 Dansk Forfatterforenings fredspris, Drassows legat.

Socialpolitisk Platforms debatemøde om fremtidens socialpolitik

25. april 2019

Oplægsholderne – forfatter Anne Lise Marstrand-Jørgensen, generalsekretær for Mellemfolkeligt Samvirke Tim Whyte, sociolog og forfatter Aydin Soei og sociolog Morten Ejrnæs – fremlagde på mødet dokumentation for, at der er behov en visionær socialpolitik. Oplægsholderne havde også gode bud på hvad en visionær og sammenhængende socialpolitik kan byde på. Fra Socialpolitisk Platforms hjemmeside: <https://socialpolitisk-platform.dk>

Resumé af de fire oplæg på debatemødet

Fælles for oplæggene var, at der blev peget på et behov for, at politikerne og befolkningen ændrer det billede af mennesket, der er i disse år er fremherskende i lovgivningen, i den mellemmenneskelige omgang og i den socialfaglige praksis. Når det fremherskende billede af de mennesker, der har behov for statens og samfundets støtte, har sin rod i forestillingen om, at mennesker alene er nyttemaksimerende og drevet af incitamenter, så bliver det udelukkende det enkelte menneskes ansvar, at hun eller han bliver ramt af sociale problemer. Dette neoliberale menneskebillede er også drevet af forestillingen om, at sociale problemer og menneskelig velfærd alene bliver løst af arbejdsmarkedet. Hvis mennesker bare bliver drevet af viljen til at arbejde og blive selvforsørgende, så er de sociale problemer løst, synes logikken at være. Alle 4 oplægsholdere fremlagde eksempler på denne logik, og konsekvenserne for særligt udsatte og sårbare mennesker.

Anne Lise Marstrand-Jørgensen kunne således, med afsæt i hendes arbejde i Venligboerne og Næstehjælperne, fortælle hvordan det såkaldte kontanthjælpsloft, 225 timers-regel og integrationsydelse (fra 1. januar 2020: "selvforsørgelses- og hjemsendelsesydelse") yderligere har nedbrudt fx voldsramte kvinder. Al kvindernes opmærksomhed bliver rettet imod, hvordan de får penge til husleje, mad og hverdagens udfordringer – fx et nyt sim-kort, så den voldlige ægtefælle ikke længere kan tyrannisere kvinden med opkald og sms'er. En hverdag, der i øvrigt også er fyldt med de konflikter og opbrud, som følger af en vanskelig skilsmisse. I Anne Lise Marstrand-Jørgensens eksempel er det indlysende, at kvindernes vilje til arbejde ikke i sig selv kan udbedre de akutte sociale problemer.

Aydin Soei supplerede med eksempler på, hvordan han i de seneste år har set flere eksempler på mennesker, der lever tæt på absolut fattigdom. Med de lave ydelser og de høje leveomkostninger i Danmark, ser han nu familier og eneforsørgere, der ikke har råd til at dække selv basale behov, som at kunne give deres børn mad hver dag. Aydin Soei har gennem mange år været tæt på og gennemført sociologiske studier i såkaldte udsatte boligområder. Han fortalte, at han selvfølgelig tidligere har set mennesker, der levede med fattigdom i form af afsavn og begrænsninger, men ikke i det omfang som han ser det nu. Logikken om økonomiske incitamenter virker kontraproduktiv, da alle ressourcer går til at få hverdagen til at hænge sammen, sådan som også Anne Lise Marstrand-Jørgensen beskrev.

Vi har en global ulighedskrise! sagde **Tim Whyte**. Han tog afsæt i FN's verdensmål og nævnte, at det er paradoksalt at fattigdom og ulighed i disse år vokser markant i Danmark, som følge af den incitamentbaserede lovgivning. I dag er omkring 65.000 børn i Danmark påvirket af fattigdom, og i indkomstfordelingen er afstanden mellem top og bund øget. Samtidig er Danmark fortalende for verdensmålene om at bekæmpe fattigdom og ulighed – i resten af verden. Fx var det Danmark, der fik det 17. verdensmål – om bekæmpelse af ulighed – med i formuleringen af de samlede mål. Derfor er det paradoksalt, at VLAK-regeringen afviser at indføre en sociallovgivning, der understøtter den enkelte borgers mulighed for at bevæge sig væk fra fattigdom, og i stedet fører en uligheds- og fattigdomsskabende politik.

Morten Ejrnæs pegede på, at socialpolitikens væsentligste formål som udgangspunkt har været at afbøde de menneskelige og sociale konsekvenser, der opstår som følge af manglerne ved markedsmekanismerne. Fx ved at kompensere mennesker med handicap økonomisk, når deres begrænsede erhvervsevne ikke forslår til at sikre en løn, der kan række til selvstændig forsyrgelse. I dagens Danmark, hvor fx stressbetinget sygdom og andre livskriser tvinger mennesker ud af arbejdsmarkedet, er den hjælp, staten tilbyder, lave ydelser og medfølgende ydmygelse og kontrol, der yderligere forringer menneskers livskvalitet. Den førte socialpolitik svigter således i forhold til at regulere konsekvenser af markedskræfterne.

Bud på fremtidens socialpolitik

Oplægsholderernes bud på fremtidens socialpolitik er da også, at politikerne og befolkningen har brug for en bredere forståelse af mennesker end den, som udelukkende ser mennesket som et individ, der handler rationelt, kalkuleret og økonomisk.

Der er brug for en langt mere nuanceret forståelse for og anerkendelse af, hvad der motiverer det enkelte menneske til at tage del i forandring. Både til at tage del i en personlig forandring, og til at tage del i et fællesskab for forandring og styrkelse af samfundet og samfundets institutioner.

I denne sammenhæng pegede **Anne Lise Marstrand-Jørgensen** på, at der er behov for at se på, hvordan civilsamfundet og staten kan blive i stand til at arbejde sammen om hensigtsmæssige sociale løsninger, som er målrettet det enkelte menneskes behov. For den voldsramte kvinde er der måske både behov for at civilsamfundet tilbyder omsorg og netværk, mens statens tilbyder en tilstrækkelig økonomisk støtte, så kvinden kan holde fokus på forandring og udvikling.

Aydin Soei fremhævede behovet for en socialpolitik, der er i stand til at understøtte udvikling og forandring blandt mennesker med etnisk minoritetsbaggrund. De fremskridt, der allerede er dokumenteret, som at flere er i arbejde, flere er bedre uddannet og kriminaliteten er faldende, bør understøttes af sociallovgivningen. Derfor er der behov for en socialpolitik, der har til formål at inkludere, fremfor som nu, hvor der fx indføres særlovgivning for udsatte boligområder, som marginaliserer og ekskluderer mennesker med etnisk minoritetsbaggrund.

Tim Whyte nævnte, at den danske velfærdsmodel har mange af svarene på ulighedskrisen, og svarene kan findes i velfærdsstatens sociale kontrakt, en samfundskontrakt der handler om, at alle borgere får gavn af samfundets værdier.

Morten Ejrnæs afrundede indlæggene med sit bud på en ramme for fremtidens socialpolitik: Socialpolitik, og dermed også socialt arbejde skal gå ud på at undgå

- a) fattigdom og afsavn,
- b) marginalisering og social eksklusion, og
- c) sociale problemer, der er skadelige for de enkelte individer og familier, for mennesker i opgivelserne og samfundet.

Desuden skal socialpolitik være *ikke diskriminerende og ikke stigmatiserende, og socialt, klimamæssigt og økonomisk bæredygtigt*. Ansvarlighed i forhold til den brede samfundsudvikling skal være indbygget i socialpolitikken, sagde han.

Se [Morten Ejrnæs' vision og håb](#) på Socialpolitisk Platforms hjemmeside

Socialpolitisk Forening Hovedstaden

Generalforsamling 2. maj 2019: Bestyrelsens beretning

Generalforsamlingen besluttede sidste år, at Socialpolitisk Forening Hovedstaden (SPFH) skulle fortsætte som selvstændig ngo, selvom Landsforeningen efter 120 år var gået konkurs, og vi har i det forløbne år haft den store glæde, at mange har ønsket at fortsætte medlemskabet. Vi skulle meget gerne blive flere det kommende år, og vi vil opfordre Jer, der er medlemmer, til at tage venner og kolleger under armen til nogle af vores arrangementer – man behøver ikke at melde sig ind den første gang man deltager i et møde: gæster er meget velkomne.

Sidste år diskuterede SPFH's generalforsamling, om man skulle afvente, om lokalforeningerne i Jylland og på Fyn ville træffe samme beslutning på *deres* generalforsamlinger, sådan at det evt. ville blive muligt at starte en ny landsforening op på grundlag af de 3-4 gamle lokalforeninger. Men det fravalgte generalforsamlingen, først og fremmest på grund af meldinger om svigtende aktivitet i de andre lokalforeninger.

Behandlingen af Landsforeningens konkursbo er, så vidt vi er orienterede, ikke afsluttet, men som sidste år skal vi understrege, at Socialpolitisk Forening Hovedstaden er en selvstændig forening med egne vedtægter, eget CVR-nr. og egen bankforbindelse, som på ingen måde kan inddrages i konkursen.

Efter generalforsamlingen sidste år havde vi en sej start. De kontaktoplysninger til Hovedstadsforeningens medlemmer, vi havde fået fra Landsforeningen, var fulde af fejl, sådan at et flertal af de mails og breve, vi sendte til medlemmerne for at informere om generalforsamlingens beslutninger, aldrig nåede frem. Landsforeningen havde i de sidste godt 5 år satset på, at medlemmerne selv ville opdatere deres kontaktoplysninger via Socialpolitisk Forenings hjemmeside, og det har tydeligvis ikke fungeret. – Der er ingen tvivl om, at Landsforeningen på den konto er gået glip af en hel del kontingentkroner.

Som selvstændig ngo var vi nødt til at få ordentlig rede på, hvem der var vores medlemmer, så vi kunne kommunikere om de aktiviteter, vi gerne ville inddrage medlemmerne i. Og for at kunne gennemføre aktiviteter var vi også nødt til at få gang i kontingentopkrævningen. Alt i alt nåede vi hen i september, før vi havde fået opdateret kontaktoplysningerne og afsluttet kontingentopkrævningen for 2018 (der egl. havde deadline 1. juni).

Til gengæld har vi i dette foreningsår gennemført en række medlemsaktiviteter med et bredt spektrum af socialpolitisk perspektiv:

I fire "samtalesaloner" har vi sat fokus på hhv. beskæftigelsespolitik, social- og sundhedspolitik, socialforskning og social bæredygtighed. – En samtale salon er karakteriseret ved en åben, spørgende og lyttende samtale og ved at der er et begrænset antal deltagere. Samtalesalonen er et led i at undersøge hvilke forståelsesflader, der er mellem socialpolitik og en række andre politikområder. Udgangspunktet er, at al politik er socialpolitisk, fordi alle politikområder vedrører vores sociale og samfundsmæssige fællesskab. Den enkelte aftens emne inviterer til en brainstorm om, hvordan man kan se socialpolitiske aspekter i de forskellige politikområder og vice versa. Samtalesalonen kræver ikke dybt kendskab til eller indblik i det givne politikområde, men forudsætter interesse og nysgerrighed.

F.eks. resulterede samtale salonen om social- og sundhedspolitik i, at der blev dannet en gruppe, som arbejder videre med temaet. Medlemmerne af gruppen er: Ane Stenbak, May Olofsson, Bente Rich, Margrete Riddersholm og Thor Olsen. – Gruppen har afholdt et møde og skal mødes igen – faktisk i indværende uge.

Sammen med Retspolitisk Forening har vi holdt et velbesøgt debatmøde om Ghetto-pakken, med fokus på medborgerskab og – ikke mindst – konsekvenserne af lovgivningen om "hårde ghettoer" og "udsatte boligområder", og vi har tilsagn om at kunne gennemføre guidede besøg og dialog med beboere i hhv. Mjølnerparken, Tingbjerg og Taastrupgård, og måske også i Urbanplanen.

Som et tiltag for at kompensere for savnet af tidsskriftet "Social Politik" efter landsforeningens konkurs i 2018 er vi begyndt at udgive nettidsskriftet "SOC DOK – platform for socialpolitisk dokumentation og debat", som vi forventer at udgive med 4 temanumre om året, og derimellem nyhedsbrevet "OPSLAGSTAVLEN" med information om SPFH's egne, men også andre organisationers aktiviteter, der er relevante for det socialpolitiske engagement.

Erfaringerne efter de to første temanumre af SOC DOK, om hhv. ghettoplanen og digitalisering og automatisering af sagsbehandling på det sociale område, er, at arbejdet med temaerne ofte påviser, at der "er mere at komme efter", mere at udforske. Dette vil afspejle sig i opfølgning af de enkelte temaer i efterfølgende numre.

F.eks. har arbejdet med temaet om ghettoplanen vist, at planen – ud over et angreb på ikke-vestlige indvandreres og flygtninges bomuligheder, på et manipuleret datagrundlag, drejer sig om et neoliberalt frontalangreb på den almene boligbevægelse, til skade for endnu flere etniske danskere end indvandrere og flygtninge. Således har Statens Byggeforskningsinstitut (SBI) beregnet, at op til 10.000 almene familieboliger vil

blive nedlagt frem til år 2030, som konsekvens af ghettopakkenes lov L38. – Både Socialdemokratiet og SF stemte for L38.

Endelig har vi i bestyrelsen overvejet, men desværre måttet afstå fra, at "overtage" Landsforeningens repræsentation i International Council of Social Welfare (ICSW), for ikke at risikere derved at pådrage os et ansvar for nogen af de økonomiske krav, der er rettet mod Landsforeningen som følge af konkursen. Men det betyder så også, at de i gangværende bestræbelser på at udvikle det internationale socialpolitiske engagement i en mere aktivistisk retning ikke længere har dansk støtte.

Vi er som nævnt trådt tilbage fra en ambition om at udvikle Hovedstadsforeningen til en ny landsforening, og fremlægger derfor ikke på denne generalforsamling forslag til vedtægtsændringer om dette. Vi holder os i kontakt med Socialpolitisk Forening Jylland, der – som vi er orienteret – snart er klar til genstart, og vi håber, at vi sammen kan være med til at inspirere "gamle" medlemmer af lokalforeningen på Fyn til også at starte op igen.

Og vi støtter Socialpolitisk Platform, der under opråbet "Vi vil have socialpolitikken tilbage" arbejder for at samle socialpolitiske ngo'er i et kritisk netværk.

Desværre er der aktuelt ingen grund til større socialpolitisk optimisme end sidste år. I hvert fald ikke på politisk niveau. Der er fortsat behov for, at der er kræfter, som vil arbejde imod den dekonstruktion, der har ramt socialpolitikken gennem de seneste årtier - en dekonstruktion, der tog sin begyndelse i Karen Jespersens tid som (socialdemokratisk) socialminister og senere er accelereret i en tiltagende opløsning af socialpolitikken i en række andre ministerier. Socialpolitikken i den oprindelige brede forstand har således ikke længere institutionel forankring i den offentlige organisering af Danmark.

Fra at være et fællesanliggende er socialpolitikken blevet til individuel overlevelseskamp. Derfor er der fortsat brug for at fremme respekten for menneskers lige rettigheder og ligestilling, og for en socialpolitik, som globalt, nationalt og lokalt bekæmper ulighed.

I Hovedstadsforeningen prøver vi at finde organisations- og kommunikationsformer, der matcher udviklingen. Der er en tydelig tendens bort fra almindelige paneldebatter o. lign. til fordel for mere aktivistiske og medinddragende aktivitetsformer, og hvis nogen af jer har forslag eller idéer, hører vi meget gerne om det.

I de kommende år tror vi, at social bæredygtighed bliver et væsentligt tema.

I samtalsalonen om social bæredygtighed blev der opregnet en lang række kvaliteter, som deltagerne fandt var væsentlige pejlemærker (afskaffe fattigdom og social ulighed, alle med i fællesskabet, demokratisk ideudvikling, empowerment, inkluderende fællesskaber etc.) – ialt 51 forskellige idéer.

Begrebet "social bæredygtighed" stammer fra Bruntlandsrapporten fra 1987, der betonede, at en bæredygtig udvikling kræver et hensyn til både sociale, økonomiske og miljømæssige aspekter. Begrebet har desuden slægtskab med Uafhængighedserklæringen (1776), vedtagelsen af Menneskerettighederne (1948), og med FN's 17 verdensmål (2015).

Hovedtanken i social bæredygtighed er at måle ethvert initiativ, tanke og handling i forhold til hvilke konsekvenser, realiseringen af det indebærer for nuværende og kommende generationer – nationalt og internationalt/globalt.

Social bæredygtighed kan defineres som følger:

"Social bæredygtighed kan man også kalde for social retfærdighed, altså at mennesker bliver behandlet retfærdigt og rimeligt nu og i generationerne fremover.

Og retfærdigheden skal ikke kun gælde mellem generationer, men også mellem samfund og rige og fattige lande."

Denne meget overordnede definition rummer væsentlige temaer for, hvad vi i SPFH vil forstå ved social bæredygtighed.

Begrebet er rummeligt, men retningsgivende. Det respekterer den forskelligartethed, der præger det menneskelige liv og de menneskelige samfund, og forholder sig proaktivt til udviklingen og respekten for forskellige livs- og anskueselsesformer og tager dermed implicit afstand fra enhver ensliggørelse og forskelsbehandling.

Fremme af social bæredygtighed kræver desuden, at relationen til borgeren bygger på etiske principper:

Autonomi. Menneskets værdighed må ikke undertrykkes eller udsættes for overgreb. Individet har ret til at bestemme over – eller have indflydelse på – sit eget liv og træffe valg på egne vegne.

Integritet. Hvert enkelt menneske skal behandles med respekt, uafhængig af etnicitet, køn, kultur, religion og social status. Mennesker har en fysisk-psykisk grænse, der ikke må overtrædes. Det er den enkelte selv, der ved, hvor grænsen går.

Værdighed. Ethvert menneske er uerstatteligt og har værdi i sig selv. Mennesker er alle ligeværdige, men de definerer selv, hvad der er værdigt eller uværdigt.

Sårbarhed. Mennesker kan være fysisk og psykisk sårbare, og livet og livsduelighed kan antage mange former. Der skal ydes omsorg for det sårbare liv.

Ansvar. Det enkelte menneske skal have frihed og ansvar for eget liv. Fællesskabet er vigtigt, men det må aldrig gå forud for det enkelte menneske. Frihed hører sammen med, at mennesker tager ansvar for deres egen situation og ansvar for de fællesskaber, som de er en del af.

Alt i alt er der meget for os at tage fat på det kommende år.

Det er vores ambition, at Socialpolitisk Forening Hovedstaden kan bidrage til at revitalisere socialpolitikken.

Socialpolitik er ikke kun politik for de mennesker, der er i nød, men er politik der understreger, at vi som mennesker tilhører et fællesskab, der er nødt til at tage vare på hinanden, hvad enten vi bor på slot eller i vrå, for at parafrasere B.S. Ingemann.

På bestyrelsens vegne

Ove Lund